

KONCERT

← NARODNI DOM MARIBOR →

KONCERTNA POSLOVALNICA

SEZONA 2007/2008
CIKEL KOMORNIH KONCERTOV
2. abonmajski koncert

Torek, 6. november 2007, ob 19.30
Dvorana Union Maribor

VOKAL IN VIOLINA

AMALIJA IN JOSEPH JOACHIM
PRIZORI IZ ŽIVLJENJA ZAKONCEV UMETNIKOV

Sodelujejo:

MARJANA LIPOVŠEK (mezzosopran)

BRIGITTE KARNER (recitacija)

PETER SIMONISCHEK (recitacija)

SASKIA ROCZEK (violina)

LEONHARD ROCZEK (violončelo)

ANTHONY SPIRI (klavir)

Idejna in programska zasnova:
GÖTZ TEUTSCH

Scensko oblikovanje in svetloba:
DAVID OREŠIČ

Informacije in prodaja vstopnic:
Narodni dom Maribor, Ulica kneza Koclja 9, 2000 Maribor,
vsak delavnik od 9. do 17. ure, v soboto od 10. do 12. ure
ter uro pred koncertom v Dvorani Union v Mariboru.
Tel. 02 229 40 11; 02 229 40 50; 040 744 122; 031 479 000

Koncert sta podprla Ministrstvo za kulturo
Republike Slovenije in Mestna občina Maribor

Spored*

JOSEPH JOACHIM

iz »*Hebrejskih melodij*« za violončelo in klavir,
op. 9, št. 1:

Sostenuto (original za violo in klavir)

Nekrolog za Josepha Joachima iz leta 1907

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Mirte*«, op. 25:

Moje srce je težko (*Iz Hebrejskih pesmi*),

op. 25, št. 15

Besedilo iz avtobiografskih zapiskov Amalie Joachim

JOHANNES BRAHMS

O, ko bi vedel pot nazaj (*Domotožje II*), op. 63, št. 8

Moja ljubezen je zelena, op. 63, št. 5

Besedilo iz avtobiografskih zapiskov Amalie Joachim

JOHANNES BRAHMS

Madžarski ples št. 3 (Ungarischer Tanz Nr. 3)

v priredbi Josepha Joachima

Joachimovo pismo staršem

JOSEPH JOACHIM

Romanca št. 1 za violino in klavir iz »*Skladb*«, op. 2

Max Waldstein: »Vedre podobe iz opernega sveta!«
– *Chemnitz 1900*

JOHANNES BRAHMS

Serenada, op. 70, št. 3

Hodila sva, op. 96, št. 2

Pismo Josepha Joachima Johannesu Brahmsu

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42:

Odkar sem ga uzrla

On, od vseh najbolj čudovit

* * * O d m o r * * *

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42:

Ne morem dojeti, ne morem verjeti

Ti prstan na prstu mojem

Robert Lienau: »Jaz pripovedujem – Spomini starega glasbenega založnika«

JOSEPH JOACHIM

Večerni zvonovi za violino in klavir, iz op. 5

Adolph Kohut: Kraljice petja

---

* Cenjene obiskovalce prosimo, da zaradi narave današnjega koncerta ploskate samo po koncu prvega dela (pred odmorom) in ob koncu koncerta.

ANTONIN DVOŘÁK

Lahko noč, op. 73, št. 1

Žela je deklica, žela je travo, op. 73, št. 2

Pisma Amalie Joachim Josephu Joachimu

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42:

Sladki prijatelj, ki me začuden pogleduješ

Na mojem srcu, na mojih prsih

Pismo Amalie Joachim Josephu Joachimu

Pismo Johannesu Brahmsu Amalii Joachim

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42:

Zdaj si mi prvo bol prizadejal

Pismo Clare Schumann Amalie Joachim

JOHANNES BRAHMS

iz »*Dveh pesmi za alt, violončelo in klavir*«, op. 91:

Potešeno hrepenenje

Pisma Amalie Joachim Josephu Joachimu

Max Kalbeck, Zvezek III

Pesem Adalberta von Chamissa

JOHANNES BRAHMS

iz »*Dveh pesmi za alt, violončelo in klavir*«, op. 91:

Duhovna uspavanka

Nekdanja najvidnejša operna in koncertna pevka druge polovice 19. stoletja, mezzosopranistka, altistka in pozneje kontraaltistka Amalie Schneeweiss Joachim je bila rojena v Mariboru.

Amalie Schneeweiss Joachim (psev. Weiss) se je rodila 10. maja 1839 v Mariboru (Marburgu). Podatki so zapisani v rojstni in krstni knjigi v Pokrajinskem arhivu v Mariboru. Poročena je bila s slavnim violinskim virtuozom, pedagogom in skladateljem Josephom Joachimom – po rodu madžarskim Judom (roj. 1831 v Kitseeju na Gradiščanskem, u. 1907 v Berlinu). Oba sta bila prijatelja Johannesu Brahmsu, Clare Schumann in še mnogih glasbenih osebnosti. Amalie je slovela kot najboljša izvajalka samospevov Schuberta, Schumanna in Brahmsa. V 53. knjigi avstrijskega Biografskega leksikona (Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, urednik C. Wurzbach iz leta 1886) lahko med drugim preberemo: »Weiss Amalie (pevka roj. v Marburgu na Štajerskem 10. maja 1839). Pravo ime slavne koncertne pevke je Schneeweiss, ki ga je zamenjala z Weiss po poroki s slavnim violinistom Joachimom ... Pevka od leta 1866 (pravilno 1868 op. a.) živi v Berlinu, kjer se je pod zanesljivim moževim vodstvom razvila v koncertno pevko prvega ranga. Kot interpretinja Schumannovih skladb je neprekosljiva. Zadnja desetletja dosega s svojimi stvaritvami v oratorijih in v nemških pesmih najvidnejša priznanja, nič manjša kot njen mož na violini ...«.

Po smrti Amalie Schneeweiss, 3. februarja 1899 v Berlinu, je spomin nanjo (v nasprotju z njenim možem) zbledel. V nekaterih pomembnejših leksikonih so ji namenili le krajše članke. Kot prva je – na nekoč veliko umetnico – ponovno opozorila pred dvema letoma nemška muzikologinja Beatrix Borchard (z Visoke šole za glasbeno in gledališko umetnost v Hamburgu). V svoji monografiji Glas in violina (Stimme und Geige) – biografija in poustvarjalna zgodovina, ki je izšla leta 2005 pri Založbi Böhlau (Wien – Köln – Weimar) je raziskala življenje in delo obeh umetnikov Joachim. Oprla se je zlasti na avtobiografske zapise Amalie in na

dopisovanja med Joachimom in Amalie, Brahmsom in Joachimom, Brahmsom in Amalie ter Claro Schumann in Amalie. Kot ugotavlja avtorica Borchard, je Amalie Schneeweiss doletela enaka usoda kot veliko število drugih velikih umetnic: v času življenja so dosegle svetovni sloves, po smrti pa se je na njih pozabilo. Tudi pisci glasbene zgodovine jih niso upoštevali.

Za nas je posebno zanimiv opis v avtobiografskih zapisih o otroštvu Amalie Schneeweiss, kjer je med drugim zapisano: »Bilo je v petek ob 9. uri; pravkar so zazvonili zvonovi v spomin na našega odrešenika v majhnem mestecu Marburgu, ko se je zaslilo kričanje. Moralo je biti jezno, glasno kričanje, ker je naš družinski zdravnik dr. Jütter osupnil in vzkliknil: 'O, Bog, takšnega kričanja še nisem slišal pri novorojenčku' ... Moja mati je bila slabotna in se je komaj lahko nasmehnila ob kričanju. Tri dni je trajalo kričanje, dokler ni dr. Jütter rekel: 'Otrok mora na deželo' ... Mati je smrtno bolna in se ne more pozdraviti, če mora nenehno poslušati otrokovo kričanje' ... Bilo je v prekrasnem mesecu maju in odpeljali so me k neki kmetici ...« Ko je mati prišla po otroka in ga odpeljala domov, se je kričanje ponovilo. Končno je rekel dr. Jütter: »Pustite otroka kričati, ko bo odrasel, bo pel ... Dušica se želi uveljaviti ... Oče je bil navdušen in vzkliknil: 'Bog daj, da bo deklica nekoč dobra pevka. Vse bom storil za to.' Tako je bila moja usoda sklenjena – še preden sem se zavedla –« je še zapisano v zapisu.

Amalie je v avtobiografiji opisala tudi zanimiv dogodek: ko je bila stara štiri leta in pol in je zapela pesmico pred mariborskim županom in uglednimi meščani: »Zapela sem pesmico ponosno iz not in še danes vidim debelega župana – pred katerim sem morala zapeti pesmico – pred seboj. Hudobni mož se je tako smejal, da sem bila žalostna in menim, da mu moj umetniški nastop ni imponiral.«

V avtobiografskih zapisih je tudi opisan njen obisk vaje za uprizoritev Bellinijeve opere Norma (to so izvajali mariborski ljubitelji, člani Diletantskega društva in člani Musikvereina, premiera je bila 25. julija 1843 in je bila

prva celovečerna operna uprizoritev v mariborskem gledališču op. a.). O obisku vaje piše A. Schneeweiss takole: »Iz neznanega razloga so diletanti naštudirali opero Norma ... stara sem bila okoli tri leta in smela sem prisostvovati vaji. Bil je to dogodek. Vtis, ki ga je name naredila, je bil velikanski in prvič sem se zavedla očetove želje, da bi postala pevka. Prišla sem domov pozno zvečer in sem igrala veliko sceno, v kateri hoče Norma ubiti svoje otroke ... Ponoči sem ležala kot v vročici in sem v sanjah začela prepevati. Potem sem več mesecev pela le Normo ...«

Amalijin oče, pravnik, je bil v Mariboru cesarski svetnik in je bil sem premeščen iz Eisenerza. Mati je po svojem očetu podedovala posestva na Koroškem, v Wolfsbergu in v Celovcu, a ji je nepošten upravitelj le-ta v celoti zapravil. V družini so bili vsi glasbeno nadarjeni. Oče je igral violino in je imel svoj kvartet. Brat Franz je igral klavir in violončelo, sestra Wilhelmine pa klavir, tako se je v hiši, ki je bila (po opisu) v predmestju takratnega Maribora, veliko muziciralo. Leta 1850 so očeta premestili iz Maribora v Bruck an der Mur, kjer pa je oče aprila 1851 umrl. Slovo od Maribora je Amelie v avtobiografiji zapisala tako: »Jeseni 1850 smo se preselili iz našega, ljubega, sončnega Marburga v hladen, globoko v hribih ležeč Bruck an der Mur«. Po očetovi smrti je z materjo in sestro živela v veliki revščini. V Gradcu, kamor so se preselile, je mati upala, da jim bodo pomagali sorodniki, a ti se zanje niso zmenili. Preživljati so se morali z ročnim delom (vezanjem in pletenjem). Za nadaljnji razvoj Amalie je poskrbela mati s tem, ko jo je vpisala v mestni konservatorij, kjer pa iz finančnih razlogov ni mogla študirati. Težkega časa se spominja v avtobiografiji: »Mati me je vpisala na konservatorij, kjer sem se udeleževala vaj, a naučila se tam nisem veliko ...« Nekega dne jo je kapelnik povabil, da mu zapoje: »Bila sem srečna« – je zapisala – »saj od ljubega Marburga nisem nobenemu zapela ...« Po uspešnem nastopu na nekem koncertu se je zanjo zavzela pevska učiteljica Julie von Frank, s katero je v kratkem času naštudirala obsežen

program. Ko je bila stara 14 let, jo je dunajski agent angažiral v Mestnem gledališču v Opavi (takrat Troppau) na Češkem. Leta 1854 je nastopala v gledališču v Sibiu na Sedmograškem v današnji Romuniji (takrat Hermannstadtu) in še isto leto so jo povabili na Dunaj, kjer je v gledališču Kärntnertheater ostala do leta 1862. Debitirala je v vlogi Rezie v Oberonu C. M. von Webra. Poslej je pela le manjše vloge. Pomembnejše uspehe pa je dosegala v Dvorni operi v Hannoveru, kjer je leta 1863 poustvarila glavne vloge Orfeja v Gluckovi operi Orfej in Evridika, Fides v Meyerbeerjevem Preroku in Lenoro v Beethovnovem Fideliju. V Hannoveru je spoznala Josepha Joachima in se z njim leta 1863 poročila. Imela sta šest otrok. Na zahtevo moža je prenehala nastopati v Operi in se posvetila koncertnemu petju. Postala je vrhunska izvajalka altovskih partov v oratorijih in samospievov. Skladatelji so zanjo komponirali skladbe in arije v oratorijih, na primer Max Bruch v oratorijih Odysseus in Achilleus. Velik sloves si je A. Schneeweiss pridobila kot interpretinja Schumannovih in Brahmsovih samospievov. Njene izvedbe samospievov in nastopi v oratorijih so bili vrhunski dogodki v koncertnem življenju nemških mest. Od leta 1870 do 1978 tudi v Londonu. »Tragični nesporazumi« med Amalie in Joachimom – kot so napisali njuni biografi – so leta 1884 bili vzrok njune ločitve. Amalie je bila (nasprotno od moža) javno diskreditirana in je le s težavo uspela nastopati. Velik prijatelj obeh umetnikov, Johannes Brahms je še v letu ločitve (1884) komponiral dve skladbi Pesmi za alt, violo in klavir, op. 91, da bi dosegel spravo med partnerjema. Poleg duetov za alt, bariton in klavir op. 28 in omenjenih pesmi, ki jih je Brahms obema zakoncema posvetil, je Amalie krstno izvedla še veliko drugih njegovih skladb, tako na primer Ciganske pesmi in Altovsko rapsodijo. Bila je tudi prva, ki je kmalu po Brahmsovi smrti priredila Brahmsov večer v njegov spomin (11. aprila 1897). Na koncertih je izvajala tudi samospieve večine sodobnih skladateljev, posebno H. Wolfa, R. Straussa. Praizvedla je tudi obe Mahlerjevi pesmi Einsame Schild-

wacht, Verlorene Müh) iz zbirke Dečkov čudežni rog (Des Knaben Wunderhorn) za glas in orkester (1892 v Berlinu). Skupaj z glasbenim kritikom in publicistom Heinrichom Reimannom je sestavljala programe za zgodovino nemškega samospieva in prirejala od leta 1891 »historične koncerte« nemških pesmi tudi na Švedskem in v Združenih državah. V ZDA pa se je udeleževala tudi kot pevka pedagoгинja. V Berlinu je ustanovila Pevsko šolo in na njej poučevala skupaj s terapevtkama za dihalne vaje Claro Schlawffhorst in Hedwig Andersen.

Amalie Schneeweis – Joachim je umrla 3. februarja 1899 v Berlinu. V časniku Südsteirische Post (st. 12) je izšlo obvestilo o njeni smrti, kjer je med drugim zapisano: »Pred dnevi je v 60. letu preminila v Hannoveru slavna pevka oratorijev in samospievov, gospa Amalie Joachim. (Vsi leksikoni navajajo, da je umrla v Berlinu op. a.). Kot hčerka cesarskega svetnika R. Schneeweissa rojena v Marburgu, je že kot deklica pokazala velik dar za opero ...«

Violinist, pedagog, dirigent in skladatelj Joseph Joachim (1831–1907) je študiral najprej na konservatoriju v Budimpešti, nato pa na Dunaju. Po končanem študiju (1943) je odšel v Leipzig, kjer je bil njegov mentor Felix Mendelssohn Bartholdy. Ta mu je omogočil tudi študij kompozicije. Že v tem času je bil uveljavljen violinski virtuoz in je koncertiral po vsej Evropi. Leta 1849 je odšel v Weimar k Franzu Lisztu, ki ga je spodbujal h komponiranju. Tu so nastale Tri skladbe za violino in klavir op. 2 in prvi Violinski koncert op. 3 v g-molu, ki ga je posvetil Lisztu. Leta 1859 je prevzel mesto koncertnega mojstra v Hannoveru in življenje v tem mestu (do leta 1868) je bilo zanj najsrečnejše in najuspešnejše. Tu se je poročil z Amalie Schneeweiss. Komponiral oziroma dokončal pa je tudi večino svojih skladb (skupaj 56). Med slednjimi so tudi štiri koncertne uverture, dva violinska koncerta (drugi je v G-duru), Variacije na lastno temo v E-duru op. 10 (skladbo je posebno cenil Brahms), Hebrejske melodije, nastale pod vplivom Bayronovih pesmi za violo in klavir op. 9

in balado za violino in klavir (Lindenrauschen, Abendglocken) op. 5.

V navedenih skladbah si še ni izdelal svojega osebnege sloga in je nihal med Schumannovim in Lisztovim slogovnim izražanjem. Kot skladatelj se je Joachim najbolj uveljavil s solističnimi kadencami, ki jih je komponiral za violinske koncerte, še najbolj s kadencama za Beethovnov Violinski koncert v D-duru op. 61 in Brahmsov Violinski koncert v D-duru op. 77. V slednjem je nastopil kot solist pri prazvedbi, leta 1878. Uspešne pa so tudi njegove priredbe Brahmsovih madžarskih plesov in nekaterih Schumannovih in Schubertovih del.

Robert Schumann (1810–1856) je bil po Franzu Schubertu najpomembnejši skladatelj romantičnih samospenov, vendar je svojega predhodnika presegal po bogatejšem in bolj izdelanem klavirskem partu. Kot Schubert, je tudi Schumann rad povezoval samospelve v cikluse. Za uglasbitve je izbral pesniške stvaritve nekaj najvidnejših nemških pesnikov: Goetheja, Heineja, Eichendorfa, Chamissa, Hoffmanna, Rückerta, Kernerja idr. Med najbolj izvajane pesmi spadajo tudi samospelvi iz ciklusa Ženina ljubezen in življenje (Frauenliebe und Leben) op. 42, 1840, komponirani na pesnitve Adelberta Chamissa (1781–1838). Osem pesmi ciklusa so nekakšna monodrama, v kateri pesnik opisuje življenje žene, od prve ljubezni mlade deklice, prek njene poroke, srečne matere do mlade vdove. Ciklus učinkuje kot zaključena celota, kot »življenjski roman« in je bil v 19. stoletju zelo cenjeno pesniško delo. Tako pri Chamissu, kot skladatelju Schumannu, gre za pristno, neizumetničeno čustveno izražanje. Tragika ločitve s smrtjo pa je bila in je še danes aktualna. Zaporedje tonalitete B-Es-c-Es-B-G-D-d-B zaznamuje bolj mračen ton. Ne le glasova tega pevskega parta ampak tudi splošna naravnost cikla se prilega zlasti mezzosopranskemu in altovstskemu glasu. Svečan ritem sarabande v melodiji prvega samospelva Seit ich ihn gesehen, glaub' ich blind zu sein, ki se na koncu ciklusa ponovi, zaznamuje nekakšen ples smrti: ljube-

zen in smrt sta eno in nerazdružljiva. Drugi samospel Er, der Herrlichste von allen je deklinacija ljubezenska izpoved: spoznanje, da je izmed vseh deklet izbral prav njo, sprošča vihar strasti, kar je značilno tudi za celotno tretjo pesem Ich kann's nicht fassen, nicht glauben; es hat ein Traum mich berückt, kar je Schumann ponazoril s staccati (v c-molu) v klavirski spremljavi in šele v ritardandu – ob koncu skladbe – se viharno vzdušje poleže (v arpeggiu v C-duru sklepnege akorda). V četrtem samospelvu Der Ring an meinem Finger opeva pesnik življenjsko zvezo, ki jo označuje globoko in spokojno čustvo. V peti pesmi – neveste Helft mir ihr Schwestern prevladuje svečano vzdušje z rahlimi sencami otožnosti. V klavirski spremljavi nastopi znana figura iz samospelva Posvetilo (iz zbirke Myrten), v poigri pa nakaže skladatelj ritem poročne koračnice. Povsem drugačno, bolj umirjeno razpoloženje prinaša šesti samospelv Süßer Freund, du blickest mich verwundert an. S septakordi preide prvi del tridelne pesmi v srednji del: Weiss du nun die Tränen, die ich weinen kann? Nato se prvi del ponovi in sklene pesem (Hier, an meinem Bette hat die Wiege Raum). Sedmi samospelv An meinem Herzen, an meiner Brust opisuje materino srečo v ritmu radostne uspavanke. Trizvok v d-molu, ki uvede zadnji samospelv Nun hast du mir den ersten Schmerz getan, ki kot »zamah s smrtno koso« poseže v srečno življenje: sreča zamre, veselje izgine. Mogočni akordi spremljajo tožbo žene – Du schläfst, du harter unbarmherziger Mann, den Todeschlaf. Glasba je utihnila in svet je prazen: Die Welt ist leer – Geliebt hab' ich und gelebt. Glas izzvneni v šepetanju, samospelv zaključí klavir. Svečano, v ritmu sarabande, s katerim se je ciklus začel, se tudi zaključí: življenjski krog se je sklenil.

Antonin Dvořák (1841–1904) je komponiral prek sto samospelov in duetov na besedila čeških, moravskih, slovaških, srbskih, grških, ruskih, litovskih in irskih ljudskih pesnikov ter čeških avtorjev: K. J. Erbena, V. Háleka, A. Heyduka, E. Krásnohorske in G. P. Moravškega. Na pesmi zadnjega je komponiral 18 samospel-

vov prvega ciklusa Ciprese (Cypriše). Pomembnejši ciklusi so še Biblične pesmi (Biblické písné), Ciganske melodije (Cigánske melodie), Ljubezenske pesmi (Písné mílostné) idr. V ciklusu štirih pesmi op. 73 V ljudskem tonu (V národnem tónu), komponirane leta 1886, sta tudi pesmi: Lahko noč, draga moja (Dobru noč, má mila), Blizu mesteca Temisvara je kosila mlada deklica (Žalo dievča, žaló trávu ned' aleko Temešváru).

V ustvarjalnem delu Johannes Brahmsa (1833–1897) zavzemajo samospevi eno središčnih mest. Komponiral jih je okrog 200 skozi vse ustvarjalno obdobje: od op. 3, ko je bil star 21 let do op. 121 (Vier ernste Gesänge), ki jih je napisal v 63-tem letu.

Prvi samospev tokratnega koncerta je iz zbirke Devet pesmi op. 63. Vse skladbe preveva lirično razpoloženje, izstopajo pa tudi po izraznem bogastvu. Samospev Meine Liebe ist grün wie der Fliederbusch je komponiran na besedilo mlajšega Schumannovega sina Felixa Schumanna iz zbirke Junge Lieder I. Za samospev je značilna živahna vzpenjajoča se melodija in bogata spremljava z nizajočimi se sinkopami, ki izkazuje Schumannov vpliv. Zadnje skladbe iz op. 63 so »domotožne« pesmi na besedilo Klauza Grotha (Heimweh I, II in III). Drugi samospev O, wüsst ich doch den Weg zurück, den lieben Weg zum Kinderland spada med najbolj izvajane Brahmsove pesmi. Zaznamuje ga otožnost, kar izraža nežna melodija, spremljana z apreggi v klavirskem partu. V opusih 70, 71 in 72 so večinoma krajši samospevi z lahkotnejšo vsebino, a nič manj pomembni. V njih Brahms nakazuje odklik od tradicionalnih in prehod k novejšim oblikam in slogovnemu izražanju. V tretji skladbi Serenade op. 70 na Goethejevo besedilo Liebliches Kind, kannst du mir sagen, je značilen motiv Dis-Cis-H-Fis (Liebliches Kind), ki spominja na motiv iz opere Salome Richarda Straussa; tudi figure v spremljavi nakazujejo slogovne značilnosti omenjenega skladatelja.

Dve Pesmi za alt, violo in klavir (Zwei Gesänge für eine Altstimme mit Bratsche und Piano Forte) op. 91 Brahms komponiral (kot že omenjeno) ob ločitvi zakon-

skega umetniškega para Josepha in Amalie Joachim leta 1884, z željo, da bi ju s skupnim muziciranjem splet zbližal. Prva Gestillte Sehnsucht (In goldenen Abendschein) je komponirana na besedilo Friedricha Rückerta, druga Geistliches Wiegenlied (Die ihr schwebet um diese Palmen) pa na pesnitev Lope de Vega (v nemškem prevodu Emanuela Geibla). Viola je kot nosilka melodije enakovredna glasu, kar spominja na njeno vlogo v baročnih kantatah.

Samospev Wir Wandelten je drugi iz zbirke Štirih samospevov op. 96, ki so komponirani na pesmi Heinricha Heineja in Friedricha Daumerja in spada med vrhunske mojstrovine v tej kompozicijski zvrsti. Napisan je na Daumerjevo besedilo Wir Wandelten, wir zwei zusammen. Ljubka melodija in svečan zvok Des-dura, ki v srednjem delu (so schön war Alles, was ich dachte) prehaja v svetel E-dur ter diskretna barva opisava glavnih pesnikovih misli, prispevajo h kongenialnosti te glasbenopesniške stvaritve. Clara Schumann je o samospevu zapisala Brahmsu 14. maja 1886, potem ko sta zbirki samospevov op. 96 in 97 izšli v natisu med drugim: »Všech so mi vse pesmi iz op. 96, vendar menim, da je druga pesem posebno dobra in zelo čustvena ...«

Dr. Manica Špental

Nachruf auf J. Joachim aus dem Jahre 1907

Selten hat das Hinscheiden eines Künstlers so allgemeine Anteilnahme geweckt wie der Tod Joseph Joachims, des großen Meisters der Geige, der am 15. August dem Leben und der Welt entrissen worden ist. Weit über Deutschlands Grenzen hinaus trauert man um ihn; seine Persönlichkeit gehörte allen denen, die überhaupt mit der Kultur einen Zusammenhang haben, wes Standes und Ranges, welch Alters sie seien, welcher Nation sie auch angehören. Joseph Joachims Wirken kann nicht vergehen, weil er nicht nur als Verkünder, sondern als ein Priester deutscher Kunst alle besten Kräfte seiner reichbegnadeten und gesegneten Natur der Menschheit gewidmet und dadurch ewig bleibende Saat ausgestreut hat. Auf fremdem Boden erwachsen, auf deutschen verpflanzt, hat er jene deutsche Gnadengabe bewährt: zu allen Völkern allverstehend und allverständlich zu reden in der Weltsprache der Töne. Und man braucht nur seinen Namen zu nennen, um in Tausenden und aber Tausenden eine Reihe anderer Erinnerungen wachzurufen: an seine ernst-freundliche Hinneigung zu Liszt und an seine spätere Absage an dessen musikalische Reformen; an sein Verhältnis zur Wagner-Partei, der er trotz aller Bedenken die gebührende Achtung nie versagt hat; und auch an Konflikte im eigensten persönlichen Leben, welche ihn von seiner Gattin Amalie trennten, die als Amalie Weiß durch ihre Gesangkunst zuerst bekannt wurde, aber im Gedenken der Nachwelt als Amalie Joachim fortleben wird. An ihrer Seite ist Joseph Joachim die letzte Ruhestatt bestellt worden.

Aus der „Vossischen Zeitung“ vom 5. 2. 1899

„In der Nacht vom Freitag zum Sonnabend starb hier die ausgezeichnete Sängerin Amalie Joachim. Lange war sie schon sehr leidend gewesen, eine Operation, die um Sein oder Nichtsein ging, hatte sie überstanden – da versagte der geschwächte Körper die Hilfe zur Heilung und die unvergleichliche Künstlerin erlag. Unvergleichlich darf man hier in der Tat sagen, denn was Frau Joachim für den deutschen Kunstgesang bedeutet, ist kaum abzumessen. Es war eine Größe der Empfindung und der Darstellung in ihrem Vortrag, wie sie uns noch bei keiner Sängerin

Nekrolog za Josepha Joachima iz leta 1907

Le redko je slovo kakega umetnika zbudilo tolikšno zanimanje kot smrt Josepha Joachima, velikega mojstra violine, ki je bil iztrgan iz življenja in sveta 15. avgusta. Žalovanje za njim se je razširilo daleč izven meja Nemčije; njegova osebnost je pripadala vsem tistim, ki so bili kakor koli povezani s kulturo, pa najsi že bo katerega koli položaja ali ranga, katere koli starosti, katere koli narodnosti. Delovanje Josepha Joachima ne more preiti, saj je kot oznanjevalec – še več! – kot svečenik nemške umetnosti najboljše moči svoje bogato obdarjene in blagoslovljene nravi posvetil človeštvu ter s tem zasejal setev, ki bo ostala za večno. Zrasel na tujih tleh, presajen v nemško zemljo, je ohranil ta milostni nemški dar: govoriti vsem narodom razumevajoče in razumljivo v svetovnem jeziku tonov. Treba je samo omeniti njegovo ime in že se v tisočih in tisočih prebudi še cela vrsta drugih spominov: na njegovo resno in prijateljsko naklonjenost Lisztu ter na kasnejšo odklonitev glasbenih reform slednjega; na njegov odnos do Wagnerjeve struje, ki ji kljub vsem pomislekom nikoli ni odrekel spoštovanja; pa tudi na konflikte v njegovem najintimnejšem osebnem življenju, ki so ga ločili od soproge Amalie – ta je zaradi svoje pevске umetnosti najprej zaslovela kot Amalie Weiß, vendar bo v spominu zanamcev ostala le kot Amalie Joachim. Ob njeni strani je Joseph Joachim našel kraj poslednjega počitka.

Iz Vossiškega časnika, 5. 2. 1899

V noči s petka na soboto je tu umrla odlična pevka Amalie Joachim. Že dolgo je trpela zaradi bolezni, prestala je operacijo, ki je odločala o 'biti' in 'ne-bitu' – tedaj pa je oslabeledo telo odpovedalo pomoč pri zdravljenju in pevka brez primere je podlegla. Dejansko lahko rečemo »brez primere«, kajti komajda lahko precenimo, kaj pomeni gospa Joachim za nemško umetniško petje. V njenem nastopu je bila tolikšna veličina občutja in prikazovanja, kakršne nismo srečali še pri nobeni pevki. Vse se je odvijalo v močnih linijah in v plastičnem oblikovanju ter

entgegengetreten ist. Alles lief in kräftigen Linien hin und wurde plastisch und wirkte auf Herz und Sinne mit zwin- gender Gewalt. Einseitigkeit kannte sie nicht. Der tiefste Ernst eines Brahms oder Schumann kam durch ihre Kunst zu demselben überzeugenden Ausdruck wie die harmlose Heiterkeit eines französischen oder deutschen Volksliedes. Wer ihre historischen Liederabende miterlebt hat, wie sie Lieder gegensätzlichen Gehaltes und verschiedenster Stimmung mit immer gleich sicherer Meisterschaft nach- dichtete, der wird sie nie vergessen ... Aber auch das Bild der trefflichen Frau, die mit ihren Gemahl lange ein so schönes Ehe- und Künstlerbündniß gebildet, in sechs Kindern eine Schar von Dienern der Kunst erzog, die ein ernstes Schicksal nicht ohne Größe trug, und die sich so oft in den Dienst der Wohltätigkeit gestellt hat, verdient pietätvoll bewahrt zu werden. Zur Seite des Königs der Geiger steht als seine Gattin eine Königin im Reiche des Gesanges.

ROBERT SCHUMANN

aus „*Myrthen*“, op. 25

Mein Herz ist schwer (Aus den Hebräischen Gesängen), op. 25/15

Mein Herz ist schwer!

Auf! Von der Wand die Laute, –
Nur sie allein mag ich noch hören,
Entlocke mit geschickter Hand
Ihr Töne, die das Herz betören.
Kann noch mein Herz ein Hoffen nähren,
Es zaubert diese Töne her,
Und birgt mein trocknes Auge Zähren,
Sie fließen, und mich brennt's nicht mehr!

Nur tief sei, wild der Töne Fluß,
Und von der Freude weggekehrt!
Ja, Sänger, daß ich weinen muß,
Sonst wird das schwere Herz verzehret!
Denn sieh! Von Kummer ward's genähret,
Mit stummen Wachen trug es lang,
Und jetzt vom Äußersten belehret,
Da brech es oder heil im Sang.

delovalo na srce in čute s prepričljivo silo. Enostranskosti ni poznala. Globoka resnoba Brahmsa ali Schumannja je imela v njeni umetnosti isti prepričljivi izraz kot nedolžna vedrina francoske ali nemške ljudske pesmi. Kdor je doživel njene legendarne večere samospenov, kjer je z vedno enakim zanesljivim mojstrstvom interpretirala pesmi najrazličnejših razpoloženj in celo nasprotujoče si vsebine, je ne bo nikoli pozabil ... Toda tudi podoba odlične žene, ki je s svojim soprogom dolgo ustvarjala tako lepo zakonsko in umetniško zvezo, vzgojila v svojih šestih otrocih trumo služabnikov umetnosti, ki je resnobo usode prenašala z dostojanstveno veličino, in ki se je tako pogosto izkazala z dobrotelnostjo, si zasluži, da jo ohranimo z vsem obzirom. Ob strani kralja violinistov stoji kot kraljica v kraljestvu petja.

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Mirte*«, op. 25

Moje srce je težko (iz Hebrejskih pesmi), op. 25, št. 15

Moje srce je težko!

*Pokonci! Od zidov glas lutnje –
le njo še hočem poslušati.
Iz nje izvabi s spretno roko
glasove, ki začarajo srce.
Če mi srce lahko še upanje goji,
ti zvoki uročijo ga,
in če oko mi suho solze skriva,
odtečejo, da več me ne skeli!*

*Globoko deri, tonov divji tok,
od radosti se stran obrni!
Da, pevec, jaz jokati moram,
sicer iztroši težko se srce!
Kajti poglej! Srce se je hranilo od skrbi
in vztrajalo v nemem bdenju.
Zdaj ti, o skrajnih silah podučen,
razlomi ga ali ozdravi s petjem.*

Aus den autobiographischen Aufzeichnungen der Amalie Joachim

Es war an einem Freitag, früh 9 Uhr, eben läuteten in dem kleinen Städtchen Marburg die Glocken zum Gedenken unseres Heilandes, als ich den ersten Schrei ausstieß. Es muß ein böser, lauter Schrei gewesen sein – denn unser Hausarzt Dr. Jüttner stutzte, als er ihn hörte, und sagte: „Herr Gott, so a G'schra hab ich von einem Neugeborenen noch nie g'hört!“ Mein liebes Mutterl war schwach und konnte kaum lächeln zu dem Schrei – ward aber, trotzdem böse Rosen auf ihren Wangen erblühten und sie arg zu fiebern begann, gar nicht gleichgültig, als ich mein Schreien fortsetzte. Ich schrie und schrie und wies alles fort, kein beruhigendes Mittel half – ich schrie! Drei Tage dauerte dieses Schreien, da sprach Dr. Jüttner endlich ein Machtwort: „Das Kind muß aus dem Haus. Die Mutter ist todkrank und kann nicht gesunden, wenn sie das Kleine ständig schreien hört. Das Kleine ist unzufrieden, es gefällt ihm offenbar auf dieser Welt nicht. Es muß aufs Land.“

Es war im wunderschönen Monat Mai und man konnte mich also gleich fort, zu einer Bäuerin, bringen! Die Frau versprach, mich und ihr eigenes Kleines redlich zu nähren, und mein Elternhaus war befreit von mir und beruhigt, denn ich war in guten Händen. Mein Mutterl lag zu Tode erkrankt – und Sorge, schwere Sorge hielt Vater und Großpapa umfassen. Als Mutters liebe, blaue, große Augen wieder fieberfrei in die Welt blickten, war ihre erste Frage nach mir. Mutter ließ sofort nach mir schicken – aber zurück sollte man mich nicht bringen – denn – ich schlief beständig, ein Zeichen, wie gut mir die Landluft tat. Als Mutter besser war, ausfahren durfte, war ihre erste Ausfahrt natürlich zu mir. Ich schlief. Mutter nahm mich auf – ach Gott, das ist kein Schlaf, das ist Betäubung. Da gestand das Weib ein, dass sie mir Schnaps gegeben hatte, damit ich beständig schreiendes Wesen ruhig sei. Natürlich wurde ich sofort mitgenommen und befreit von den Schnapseinflüssen begann ich wieder zu schreien. Die Verzweiflung im Hause war groß. Endlich sagte Dr. Jüttner: Lassen sie das Kind schreien – wenn es größer wird, so wird es singen. Die kleine Seele hat das Bedürfnis sich zu äußern. Die Frau Rätin singen doch auch, und Musik ist den ganzen Tag in ihrem Hause, bis spät in die Nacht. Das Kind will's halt

Iz avtobiografskih zapiskov Amalie Joachim

Bilo je nekega petka, ob zgodnji 9. uri, v malem mestecu Marburg [Maribor] so se ravno oglasili zvonovi v spomin našega Zveličarja, ko se je razlegel moj prvi krik. To je moral biti hud, glasen krik – kajti naš hišni zdravnik doktor Jüttner se je zdrznil, ko ga je zaslišal, in rekel: »Gospod Bog, takšnega vpitja od novorojenčka še nisem nikoli slišal!« Moja ljuba mamica je bila šibka in se je krikom komajda lahko nasmehnila – a kljub zlim rožam, ki so se razcvetale na njenih licih in pričale o hudi vročici, nikakor ni bila ravnodušna, ko sem s svojim kričanjem nadaljevala. Kričala sem in kričala in vse odganjala iz hiše, nobeno pomirjevalno sredstvo ni pomagalo – kričala sem! Kričanje je trajalo tri dni, ko je doktor Jüttner končno izrekel ukaz: »Otrok mora iz hiše. Mati je na smrt bolna in ne more ozdraveti, če mora nenehno poslušati dojenčkovo kričanje. Dete ni zadovoljno, na tem svetu mu očitno ni všeč. Na deželo mora.«

Bil je ravno prelepi mesec maj in lahko so me takoj odpeljali k neki kmetici. Ženska je obljubila, da bo mene in svoje lastno dete pošteno hranila, in hiša mojih staršev se me je znebila in je lahko mirno zadihala, saj sem bila v dobrih rokah. Moja mamica je ležala bolna na smrt – in skrb, moreča skrb je težila očeta in starega očeta. Ko so mamičine ljubeznive, velike modre oči spet zrle v svet brez vročice, je najprej vprašala po meni. Takoj je poslala pome – a nazaj me niso smeli prinesiti, kajti ves čas sem spala, to pa je bil znak, da mi je podeželski zrak dobro del. Ko si je mati opomogla in je smela oditi iz hiše, je najprej prišla k meni. Spala sem. Mati me je dvignila – o, Bog, to ni nikakršen spanec, to je omamljenost! Takrat je ženska priznala, da mi je dajala žganje, samo da bi utišala moje nenehno kričanje. Seveda me je mati takoj vzela s sabo; brez novih odmerkov žganja sem začela ponovno kričati. Obup v hiši je bil velik. Nazadnje je doktor Jüttner rekel: »Naj otrok kriči – ko bo velik, bo pa pel. Mala duša čuti potrebo, da se izrazi. Gospa svetnica tudi prepeva, in glasba se razlega po njeni hiši ves dan pa tja globoko v noč. Otrok pa si tega pač še bolj divje želi.« Oče je bil blažen in je vzkliknil: »Bog daj, da bi dekletce postalo dobra pevka; sam bom prispeval k temu, kar bom mogel.«

noch toller! Vater war selig und rief: Gott gebe, dass das Mädel eine gute Sängerin wird; ich will das Meinige dazu tun. So war mein Schicksal bestimmt, bevor ich selber zu Bewusstsein kam. Als ich 4 ½ Jahr alt war, bekam ich von einem alten Kantor Singstunde. Es war am ersten Oktober 1843. Am 4ten Oktober war Vaters Geburtstag und ich sollte von Noten ein Lied singen. Ja, Noten konnte ich, meine Schwester hatte mich in die Geheimnisse der Schwarzköpfe eingeführt, – aber Worte?! Text?! Da gestand ich tief beschämt, daß ich noch nicht lesen könne! „Matscherl kann nicht lesen!“ Schwesterl musste aushelfen. Sie versprach, bis zum Namensfeste, an dem sämtliche Honoratioren der Stadt Marburg teilnahmen, mich in die Buchstabenwelt eingeführt, und mir jedenfalls die betreffenden Worte eingelernt zu haben! Nu kamen drei schwere Tage! Aber ich sang das Liedchen stolz aus dem Notenblatte, und noch heute seh ich den dicken Bürgermeister, welchen ich direkt ansingen musste, vor mir, – der böse Mann lachte so sehr, daß ich ganz gekrängt war, und ich glaube, meine Kunstleistung hat ihm gar nicht imponiert. – Aber der Anfang des Vorsingens war gemacht und wie es schien, zur Zufriedenheit des Vaters.

Dann kam das Jahr 50. Das Jahr in dem Vater starb. Er hinterließ uns seinen Segen – aber auch den Fluch der Armut! 1853, ich war eben 14 Jahre alt geworden, ich hatte durch einen Agenten Kontakt nach Troppau für erste jugendliche Partien und ein Gehalt von monatlich 30 fl. und das war wenig, aber wir mussten davon leben. Man hoffte eben, daß ich vorwärts kommen und mit der Zeit mehr verdienen würde, – also mutig voran. Ich musste Theatergarderobe haben, und kein Geld dafür war da. Es war also nichts anderes zu tun, als bei einem Kaufmann Stoffe zu kaufen, sie selbst nach Gutdünken in Kostüme zu verarbeiten – und anstattbarer Bezahlung musste Mutters Pension für ein Jahr lang dem Kaufmann überschrieben werden. Es musste viel Neues gemacht werden. Wir arbeiteten alles selbst. Mutter und Schwester besorgten alles und ich hatte beständig zu studieren, und konnte sonst nicht viel tun. Manche harte Stunde hatte ich wohl durchzumachen. Die großen Partien strengten an und Pflege und Nahrung waren mangelhaft. Der Winter war sehr kalt und das alte Theater schrecklich zugig. Ich litt furchtbar von der Kälte. Eines Tages, ich sang gerade, fiel mir Schnee auf die

Tako je bila moja usoda odločena, še preden sem se zavedala. Ko sem bila stara štiri leta in pol, sem imela pri starem kantorju prvo pevsko uro. Bilo je 1. oktobra 1843. 4. oktobra je imel oče rojstni dan in iz not naj bi zapela neko pesem. Ja, note sem že poznala, moja sestra me je naskrivaj vpeljala v skrivnosti črnih glav – toda besede?! Besedilo?! Globoko osramočena sem priznala, da še ne znam brati. »Punca ne zna brati!!« Sestrica je morala ponovno pomagati. Obljubila je, da me bo do mestnega praznika, na katerega so prišli vsi veljaki mesta Marburg [Maribor], popeljala v svet črk in me v vsakem primeru naučila dotičnih besed! Zdaj so prišli trije težki dnevi! Vendar sem pesmico ponosno odpela iz not in še danes vidim pred seboj debelega župana, pred katerim sem morala peti – hudi mož se je tako smejal, da sem bila čisto užaljena in sem mislila, da s svojimi umetniškimi dosežki nanj nisem napravila nobenega vtisa. Toda petje se je začelo, in sicer – kot se je zdelo – v očetovo veliko zadovoljstvo.

Potem je prišlo leto 1850 – leto, v katerem je umrl oče. Zapustil nam je svoj blagoslov – a tudi prekletstvo revščine! Leta 1853, ravnokar sem dopolnila 14 let, sem preko nekega agenta navezala stike s Troppaum za svoje prve mladostne vloge in mesečno plačo 30 florintov; to je bilo malo, a od tega smo morale živeti. Ostajalo je upanje, da bom napredovala in sčasoma zaslužila več – torej pogumno naprej. Morala sem imeti gledališko garderobo in denarja za to ni bilo. Tako nam ni preostalo drugega, kot da smo pri trgovcu kupile blago in ga potem po lastni presoji same predelale v kostume. Namesto plačila v gotovini je morala mati svojo enoletno pokojnino prepisati na trgovca. Veliko novega je bilo treba narediti. Vse smo delale same. Mati in sestra sta oskrbeli vse in jaz sem se morala nenehno učiti, tako da nisem mogla kaj dosti narediti. Prestati sem morala marsikatero kruto uro. Velike vloge so bile naporne, nega in prehrana pa pomanjkljivi. Zima je bila zelo mrzla, v starem gledališču je bil grozen prepih. Zaradi mraza sem strašansko trpela. Nekega dne, ravno sem pela, mi je sneg padel na rame. Iz peči v garderobi se je kadilo, zato kurjave ni bilo. Po operi je mati prišla v garderobo in me našla tam napol preoblečeno, kako sedim s povsem odrevenlimi udi.

Schulter. Der Ofen in der Garderobe rauchte sehr, man konnte also nicht heizen. Nach der Oper kam Mutter in die Garderobe und fand mich da, halb ausgekleidet, mit ganz starren Gliedern sitzen. Ich hatte die Besinnung verloren. Mutter rieb mich ab und man brachte mich endlich so weit, daß ich nach meiner nahen Wohnung konnte geführt werden. Ein paar Tage war ich recht elend, aber der Zufall ging ohne weiteren Schaden vorüber.

JOHANNES BRAHMS

*O wüsst' ich doch den Weg zurück
(Heimweih II), op. 63/8*

O wüßt ich doch den Weg zurück,
Den lieben Weg zum Kinderland!
O warum sucht' ich nach dem Glück
Und ließ der Mutter Hand?

O wie mich sehnet auszuruhn,
Von keinem Streben aufgeweckt,
Die müden Augen zuzutun,
Von Liebe sanft bedeckt!

Und nichts zu forschen, nichts zu spähn,
Und nur zu träumen leicht und lind;
Der Zeiten Wandel nicht zu sehn,
Zum zweiten Mal ein Kind!

O zeig mir doch den Weg zurück,
Den lieben Weg zum Kinderland!
Vergebens such ich nach dem Glück,
Ringsum ist öder Strand!

Izgubila sem zavest. Mati me je zdrgnila in končno so me toliko spravili k sebi, da so me lahko odpeljali v moje stanovanje v bližini. Nekaj dni sem bila resnično klavrna, vendar je dogodek minil brez nadaljnjih posledic.

JOHANNES BRAHMS

*O, ko bi vedel pot nazaj (Domotožje II),
op. 63, št. 8*

*O, ko bi vedel pot nazaj,
v otroštva čas preljubo pot!
O, kaj sem srečo šel iskat
izpustil matere rokó!*

*O, kako rad bi se spočil,
prost vseh naporov in stremljenj,
zaprl utrujene oči,
z ljubeznijo mehkó pokrit!*

*In nič iskati, brskati,
le nežno, blago sanjati,
v času sprememb nič videti,
otrok zdaj drugikrat!*

*O, daj, pokaži pot nazaj,
v otroštva čas preljubo pot!
Zaman sem srečo šel iskat,
puščoba je vse naokrog!*

JOHANNES BRAHMS
Meine Liebe ist grün, op. 63/5

Meine Liebe ist grün wie der Fliederbusch,
und mein Lieb ist schön wie die Sonne,
die glänzt wohl herab auf den Fliederbusch
und füllt ihn mit Duft und mit Wonne.

Meine Seele hat Schwingen der Nachtigall,
und wiegt sich in blühendem Flieder,
und jauchzet und singet vom Duft berauscht
viel liebestrunkene Lieder.

Aus den autobiographischen
Aufzeichnungen der Amalie Joachim

In Troppau war nur im Winter Theater – wir mussten suchen, ein Jahresengagement zu finden, was auch gelang. Ich wurde mit einem Jahresgehalt von 600 fl. auf ein Jahr nach Hermannstadt in Siebenbürgen engagiert. Dahin war eine höchst interessante Reise. Wir fuhren von Wien bis Pest mit der Bahn, mussten in Pest mehrere Stunden bleiben. Dort hörten wir, daß wir billiger aber etwas länger mit dem Omnibus eines Privatunternehmers führen, welcher nur tags führe, die Nächte aber in guten, einfachen Gasthäusern bliebe. Wir schlossen uns dem Unternehmer an.

Eines Abends, kamen wir in ein Gasthaus, von wo uns Musik entgegenschallte. Die Wirtsstube war dunkel von Rauch und eine Menge schwarzbärtiger Gesellen befanden sich drin rauchend, trinkend, singend. Wir mussten essen und setzten uns in die Stube. Zigeuner standen und saßen auf einem großen Faß und spielten. Toll klangen die Melodien von den harten Geigen! Der Zimbalist spielte ganz ausgezeichnet – und als er merkte, daß sein Spiel mich interessierte, fing er an, ganz besonders schön zu phantasieren. Die Männer wollten tanzen. Erst kam einer ganz schüchtern und respektvoll und bat, ob „gnädiges Freilein“ nicht einen Czardas mittanzen möchte. Mutter winkte gleich, ich möge „ja“ sagen – und so flog ich denn

JOHANNES BRAHMS
Moja ljubezen je zelena, op. 63, št. 5

*Moja ljubezen je zelena kot španski bezeg
in moj ljubi je lep kakor sonce,
ki sije lepo dol na španski bezeg
in mu daje dišavo in užitek.*

*Moja duša vijuga kot slavček
in se ziblje v cvetočem bezgu,
in vriska in poje, pijana vonjav,
od ljubezni omamljene pesmi.*

Iz avtobiografskih zapiskov
Amalie Joachim

V Troppau je bilo gledališče le pozimi – morale smo iskati celoletni angažma, kar se je tudi posrečilo. Z letno plačo 600 florintov sem bila za eno leto angažirana v Transilvaniji. Pot tja je bila nadvse zanimiva. Od Dunaja do Pešte smo se peljale z vlakom, v Pešti smo morale ostati več ur. Tam smo slišale, da bi lahko ceneje – toda nekoliko dlje – potovale z omnibusom zasebnega podjetnika, ki je vozil le podnevi, preko noči pa se ustavljal v dobrih, preprostih gostiščih. Priključile smo se temu prevozniku. Nekega večera smo prišle v gostilno, od koder se je razlegala glasba. Soba v krčmi je bila zakajena in v njej je bilo veliko črnobradih tovarišev, ki so kadili, pili in prepevali. Morale smo jesti in usedle smo se v sobo. Cigani so stali in sedeli na velikem sodu ter igrali. Kako divje so zveneale melodije težkih violin! Cimbalist je odlično igral in ko je opazil, da me njegovo igranje zanima, je začel še posebej lepo fantazirati. Možje so hoteli plesati. Naprej je prišel eden, plašen in spoštljiv, in prosil, če bi »milostljiva gospodična« z njim ne hotela plesati čardaša. Mati je namignila, da smem reči »da«, in tako sem poletela. Prvemu plesu jih je sledilo še veliko. Sprva mi je bilo nekoliko tesno in mislim, da tudi ljubi materi; toda ti možje in fantje, ki zagotovo še niso plesali z nobeno »gospodično«, so se kljub divjosti plesa obnašali kot

hin, und dem ersten Tanz folgten viele. Mir war es anfänglich wohl etwas bange und ich glaube, auch der lieben Mutter; aber diese Männer und Burschen, die gewiß noch mit keinem „Fräulein“ getanzt hatten, benahmen sich trotz der Wildheit des Tanzes wie Kavaliere und führten mich immer wieder mit fürstlichem Anstande zur Mutter zurück. Es war eine Nacht, wie ich zweite nie mehr erlebte! Nah und fern kein Haus – nur die weite Pussta – wir Frauen unter wilden, fremden Fußstasöhne – die wilde Musik und draußen der Mondschein und die Ruhe der Einsamkeit.

JOHANNES BRAHMS

Beginn leise Ung. Tanz Nr. 3 von J. bearbeitet

Mir 15jährigen Mädels wurde das Herz weit –, ich schlich mich hinaus und fing an zu singen – wohl eine Phantasie über die eben erklingenden Zimbelöne?! Plötzlich neben mir ein Elfenrufen. Die Leute waren herausgekommen, ohne daß ich sie gehört hatte – brachen auf ihre Weise in Beifall aus und trugen mich im Triumph wieder in die Gaststube.

Weiter Ung. Tanz

– Anderen Tages fuhren wir wohl etwas später fort, und alles war ruhig – die wilden Jungens wie ein Traum verschwunden! Ich frug unseren Fuhrherrn, wohin wohl alle die Leute gegangen seien! Ja, wer weiß das, sagte er. Es sind arme Kerls, die das Tageslicht besser vermeiden!“

Brief von Joseph Joachim an seine Eltern

Leipzig, den 12. September 1844

Teuerste Eltern! Wie sehr freue ich Ihnen auch zu Antritt dieses Jahres meine herzlichen Glückwünsche darbringen zu können! Möge der Allgütige Sie noch viele Jahre glücklich und gesund zu Ihrer und Ihrer Kinder Freude erhalten und Ihnen an Ihren Enkeln noch große Freude erleben lassen. Mein eifrigstes Streben soll es immer sein, Sie, teuerste Eltern durch meinen Fleiß und durch mein Betragen zufrieden zu stellen.

kavalirji in me s knežjo distanco vedno znova popeljali nazaj k materi. Bila je noč, kakršne nisem več doživela! Daleč naokrog nobene hiše – le prostrana pusta – me ženske med divjimi, tujimi sinovi puste – divja glasba in zunaj mesečina in mir osame.

JOHANNES BRAHMS

Tih začetek Madžarskega plesa št. 3 v priredbi J. Joachima

Meni, petnajstletnemu dekletcu, se je širilo srce. Odtiho-tapila sem se ven in začela peti – bržkone fantazijo na odzvenelev tone cimbal?! Nenadoma klici »Eljen!«. Ob meni so stali ljudje. Prišli so, ne da bi jih slišala. Glasno odobravajoč moje petje so me zmagoslavno odnesli nazaj v gostilno.

Nadaljevanje Madžarskega plesa

– Naslednjega dne smo se odpeljali dalje nekoliko kasneje. Vse je bilo mirno – divji mladci so izginili kot sanje! Voznika sem vprašala, kam so odšli vsi ljudje. »Ja, kdo bi to vedel?« je odvrnil. »To so ubogi fantje, ki se luči dneva raje izogibajo!«

Joachimovo pismo staršem

Leipzig, 12. septembra 1844

Najdražja starša! Kako zelo sem vesel, da Vama lahko ob začetku tega leta poklonim svoja prisrčna voščila. Naj Vaju Najdobrejši v Vajino zadovoljstvo in zadovoljstvo Vajinih otrok še veliko let ohrani srečna in zdrava ter Vama da doživeti še veliko radosti v Vajinih vnukih. Sam si bom vedno vneto prizadeval, da bi Vaju, najdražja starša, zadovoljil s svojo marljivostjo in lepim vedenjem.

Ich stehe täglich (ausgenommen Sonntag) um 6 Uhr auf, lerne dann Latein oder sonst etwas bis zum Frühstück und beschäftige mich den ganzen Vormittag mit Musik, nämlich mit Violinspielen, Komposition, den Aufgaben im Generalbass u.f.m. Um 1 Uhr speisen wir, um 2 ½ gehe ich wieder an die Arbeit, und schreibe bis 4; dann spiele ich Klavier bis 6 und gehe dann spazieren. Wenn ich nun um 7 ½ gewöhnlich nach Hause komme, trinken wir Tee, den ich immer, zum Zeichen meiner Gesundheit sage ich dieses, liebe Mutter, mit großem Appetit zu mir nehme. Ich spiele noch bis 9 Uhr eine Stunde Violine und lese, zuweilen auch etwas von Schiller; bis ich um 10 Uhr mich kalt wasche und zu Bette gehe und ohne mich herumzudrehen bis 6 Uhr schlafe ... Im Laufe des Winters hoffe ich auch hier das Beethovensche Konzert zu spielen. – Nun Adieu teure Eltern. Mögen Ihnen die Feiertage so angenehm vorüber gehen, wie es von Herzen wünscht Ihr Sie verehrender Jozséf

JOSEPH JOACHIM

Romanze Nr. 1 für Violine u. Klavier aus „Stücke“, op. 2

**Max Waldstein: „Heitere Bilder aus der Opernwelt!“, Chemnitz 1900
Amalie Joachim und der Janschky**

Weißt du, liebe Leserin, was ein „Janschky“ war? Nein! So hieß nämlich der Eigentümer jener Lohnwagen, welche in meiner frühen Jugend im alten Wiener Operntheater nächste dem Kärntnerort die Theaterwagen zu besorgen hatte, welche die Künstlerinnen ab- und wieder heimholte.

Nun hießen also kurz diese Wagen Janschky! Ich liebte damals glühend ein Fräulein Amalie Schneeweiß, platonisch natürlich, ich war ja erst – siebzehn Jahre alt. Besagte junge schlanke Dame war ein Jahr an der Hofoper engagiert. Was ich an Gedichte, Kränze, Sonette an Amalie etc. damals verbrochen, will ich gar nicht erzählen!

Vsak dan (razen ob nedeljah) vstanem ob 6. uri, potem se do zajtrka učim latinščino ali kaj drugega ter se celo dopoldne ukvarjam z glasbo, namreč z igranjem violine, s kompozicijo, z nalogami za generalni bas itd. Ob enih obedujemo, ob pol treh se ponovno lotim dela in pišem do štirih. Potem do šestih igram klavir in grem nato na sprehod. Ko po navadi okrog pol osmih pridem domov, pijemo čaj, ki ga vedno – to pravim v dokaz mojega zdravja, ljuba mati – použijem z velikim apetitom. Do devetih še eno uro igram violino in berem, od časa do časa tudi kaj Schillerjevega, ob desetih pa se umijem s hladno vodo in grem v posteljo – in zaspim do šestih jutraj, ne da bi se enkrat samkrat obrnil ... Upam, da bom v teku zime tukaj igral Beethovnov koncert. – Zdaj z bogom, draga starša. Naj Vama praznični dnevi prijetno minejo, kakor Vama od srca želi Vajin vdani Jozséf.

JOSEPH JOACHIM

Romanca št. 1 za violino in klavir iz »Skladb«, op. 2

**Max Waldstein: »Vedre podobe iz opernega sveta!«
– Chemnitz 1900
Amalie Joachim in Janschky**

Ali veš, ljuba bralka, kaj je bil »Janschky«?
Ne! Tako se je namreč imenoval lastnik tistih kočij, ki je moral v moji rani mladosti v starem dunajskem opernem gledališču poleg Koroških vrat preskrbovati gledališka vozila, ki so šla iskat umetnice in jih zopet odpeljala domov.

Tako so se ti vozovi na kratko imenovali Janschky! Takrat sem goreče ljubil neko gospodično Amalie Schneeweiß, platonsko seveda, saj sem bil komaj sedemnajst let star. Omenjena vitka mlada dama je bila eno leto angažirana v dvorni operi. Koliko pesmi, vancev, sonetov idr. sem takrat 'zagrešil' za Amalie, nočem povedati!

Ach, geliebte Mali, wenn dir jetzt, hochgefeierte Künstlerin, Frau des weltberühmten Geigerkönigs, diese Zeilen in die Hände fallen, ich glaube, du wirst dich selber dieser harmlosen Geschichte nicht mehr erinnern! *Tempi passati!* Zeiten verrauschen!

Mali hatte außerordentlich viele Courmacher, denn sie war, wie man zu sagen pflegt – eine fesche Person! Da war ein jetziger berühmter Theaterdirektor, ein Advokat, der um ihre Gunst buhlte.

Und es ward morgens und es ward abends und in meinem Gehirne raste die Eifersucht. Er sollte nicht mit ihr nach Haus fahren! Man hatte mir nämlich von weiblicher Seite gesteckt, Fatime Weiß würde nach dem Oberon mit dem Theaterdirektor nach Hause fahren! Freilich war es streng verboten, daß die Damen in ihrem Janschky einen Herren mitnahmen – aber die Herren waren schlau – und stiegen nicht im engen Komödiengäßchen ein – sondern erst vor dem Kärntnerthor, wo der biedere Rosslener ein solennes Biergeld als Dank erhielt – wenn er anhielt und den liebesgirrrenden Seladon mitnahm! Doch ich machte die Sache schlauer! Kaum hatte Fatime im dritten Akt gesungen, als ich spornstreichs das Theater verließ und in die Komödiegasse eilte. „Johann, fährst du Fräulein Mali?“

„Natürlich fahr ich sie.“

„Gut, da hast du einen Gulden, ich soll sie erwarten – aber bei dem Hundwetter setzte ich mich gleich in den alten Kasten.“

Gesagt, getan! –

Um elf Uhr nachts steigt endlich Fräulein Mali tief vermummt in den Wagen – sie war immer die letzte – nur ein trübes Lämpchen beleuchtet den Bühneneingang. Ich drückte mich in dem Riesenvehikel so zur Seite, daß sie mich bei ihrem Kurzsicht gleich anfangs gar nicht sah! Der Wagen rollte zum Tore hinaus!

Aha, jetzt wird er halten – dacht ich.

Aber – er hielt nicht. – Der Direktor stieg nicht ein.

Ich fing mich an zu räuspern!

„Jesus Maria – wer ist in dem Wagen? Johann, halten's doch!“

Aber Johannes Ohren hatte der Gulden verstopft.

Da warf ich meinen Mantel ab, und fiel ihr zu Füßen.

„Verzeihen Sie, Angebetete – ich – ich glaube – Sie würden – nur einen Kuss! – Die Eifersucht!“

Ah, ljubljena Mali, če ti zdaj, slavljena umetnica, žena svetovno znanega kralja violinistov, te vrstice zaidejo v roke, mislim, da se sama te nedolžne zgodbe ne boš več spomnila! Tempa passati! Časi izzvenevajo!

Mali je imela izredno veliko Courmacherjev,¹ kajti bila je, kot se temu pravi – brhka osebnica. Tam je bil sedanji slavni direktor gledališča, odvetnik, ki si je prizadeval za njeno naklonjenost.

In tako je bilo zjutraj in tako je bilo zvečer in v mojih možganih je divjalo ljubosumje. On se že ne sme peljati z njo domov! Od ženske strani mi je namreč prišlo na uho, da se je Fatime Weiß po Oberonu z direktorjem gledališča peljala domov! Seveda je bilo strogo prepovedano, da bi dame v svojega Janschkyja vzele gospoda – toda gospodje so bili zviti – in niso vstopili v ozki Komedijski uličici – temveč šele pred Koroškimi vrati, kjer je vrli kočijaž dobil v zahvalo posebno napitnino – ko se je ustavil in v kočijo vzel še od ljubezni razvnetega Seladona.² A jaz sem bil pri tej stvari še bolj zvit! Fatime je pela komaj tretje dejanje, ko sem nemudoma zapustil gledališče in se podviral v Komedijsko ulico. »Johann, ti pelješ gospodično Mali?«

»Seveda jo jaz peljem.«

»Dobro, tukaj imaš en gulden, jaz bi jo moral počakati – toda pri tem pasjem vremenu se bom kar takoj usedel v to staro kišto.«

Rečeno, storjeno! –

Ob enajstih zvečer je gospodična Mali zavita do nosu končno stopila v kočijo – vedno je bila zadnja – le medla svetilka je razsvetljevala vhod do odra. V velikem vozilu sem se stisnil tako ob stran, da me pri svoji kratkovidnosti sprva sploh ni videla!

Kočija se je odpeljala k vratom.

Aha, zdaj bo ustavil – sem mislil.

Toda – ni ustavil. – Direktor ni vstopil.

Začel sem pokašljevati!

¹ Ljubimec, dvorljivec.

² Ime junaka romana L'Astrée, ki ga je leta 1610 napisal Honoré d'Urfé. Motnozelena obleka pastirja je bila dolgo časa nadvse v modi in je barvi dala celo ime. V 19. stoletju je izraz »nežen kot Seladon« postal že pregovor, primerljiv s frazami, kot sta »močan kot Herkul« ali »lep kot Adonis«. (vir: Wikipedia)

„Ich glaube, Sie sind übergeschnappt! Was haben Sie denn?“

„Ich liebe Sie – und sterbe vor Eifersucht. O Mali! Mali!“

Ich weinte vor Qual und Schmerz.

Sie lächelte und beruhigte mich!

„Sie sind ein Kind – aber gar nicht dumm – mir heimlicherweise im Wagen aufzulauern. Beruhigen Sie sich – man hat Sie gegen Eduard aufgehetzt – ich schwöre Ihnen – ich ziehe niemanden vor und bin ein anständiges Mädchen! Gott, wenn meine Schwester die Geschichte erfährt – die wird lachen – sie ist krank und erwartet mich zu Hause! Seien Sie brav und kommen Sie morgen zum Kaffee! Dann singe ich Ihnen den Erlkönig, Ihr Lieblingslied, vor! – Aber jetzt heraus aus dem Wagen – wir sind ja schon in unserer Gasse! Das währ ein schöner Klatsch!“

– Und so wurde ich Malis Haus- und Jugendfreund fürs Leben! Ich traf sie

später in Biebrich mit Richard Wagner, – in Hannover, mit Joachim in Berlin, in Wien als berühmte Liedersängerin – doch so schöne Zeiten wie auf der Landstraße in Wien verlebte ich nicht mehr mit ihr!

O Mali! O tempi passati

JOHANNES BRAHMS *Serenate, op. 70/3*

Liebliches Kind,
Kannst du mir sagen,
Warum einsam und stumm
Zärtliche Seelen
Immer sich quälen,
Selbst sich betrüben,
Und ihr Vergnügen
Immer nur ahnen,
Da, wo sie nicht sind;
Kannst du mir's sagen,
Liebliches Kind?

»Jesus Marija – kdo je v kočiji? Johann, ustavite vendar!«

Vendar je Johannova ušesa dobro začepil gulden.

Tedaj sem odvrgetl plašč in ji padel k nogam.

»Odpustite, oboževana – jaz – jaz sem mislil – da boste vi – samo en poljub! – ljubosumje!«

»Mislim, da se Vam je zmešalo! Kaj sploh hočete?«

»Ljubim Vas – in umiram od ljubosumja. O Mali! Mali!«

Jokal sem od muk in bolečine.

Nasmehnila se je in me pomirila.

»Saj ste vendar otrok – vendar sploh ne neumen, da tako na skrivaj prežite name v kočiji. Pomirite se – nahujskali so vas proti Eduardu – prisežem vam – nikomur ne dajem prednosti in spodobno dekle sem!

O, Bog, ko bo moja sestra izvedela to zgodbo – smejala se bo – bolna je in pričakuje me doma! Bodite pridni in pridite jutri na kavo! Takrat Vam bom zapela Duhovina, Vašo najljubšo pesem! – A zdaj ven iz kočije – saj sva že v naši ulici! To bi bile lepe čenče!

– In tako sem postal Malijin hišni in mladostni prijatelj za vse življenje! Kasneje sem jo srečal v Biebrichu z Richardom Wagnerjem, v Hannoveru, z Joachimom v Berlinu, na Dunaju kot slavno pevko samospevov, toda tako lepih časov, kot so bili tisti na Deželni cesti [Landstraße] na Dunaju, z njo nisem več doživel.

O, Mali! O, tempi passati!

JOHANNES BRAHMS *Serenada, op. 70, št. 3*

*Ljubki otrok,
mi lahko poveš,
zakaj se nežne duše
samotno in nemo
vedno mučijo,
se žalostijo
in svoje veselje
vedno le slutijo
tam, kjer njih ni;
mi lahko to poveš,
ljubki otrok?*

JOHANNES BRAHMS
Wir wandelten, op. 96/2

Wir wandelten, wir zwei zusammen,
ich war so still und du so stille,
ich gäbe viel, um zu erfahren,
was du gedacht in jenem Fall.

Was ich gedacht, unausgesprochen verbleibe das!
Nur Eines sag' ich:
So schön war alles, was ich dachte,
so himmlisch heiter war es all'.

In meinem Haupte die Gedanken,
sie läuteten wie gold'ne Glöckchen:
so wunderschön, so wunderlich
ist in der Welt kein and'rer Hall

Joseph Joachim an Johannes Brahms

Hannover, 19. Febr. 1863
Mein lieber Johannes,
ein großer Bogen – aber es wird doch wenig darauf kommen; das wenige aber ist wert von Dir gelesen zu werden: Du musst meine BRAUT bald kennen lernen, teuerster Freund! Ich bin verlobt, ja, ja, ja, dreimal gesegnetes Wort. Meine Ursi heißt mit Mädchennamen Schneeweiss, ist eine Steyermärkerin, und hat eine Altstimme, die man nur zu hören braucht, um von der Tiefe und Reinheit ihres Wesens zu wissen. Und nun erwarte nicht, daß ich Dir vorschwärme, von ihrer Lieblichkeit und Schönheit, von ihrer Güte und ihrem Übermut, von allem was mich im Ernst und Schmerz glücklich macht, von Stund' zu Stunde mehr. Und lasse Dich von den gewöhnlichen Ideen, die leider mit unserer tief gesunkenen Opernwelt zusammenhängen, nicht beirren, liebster Johannes, wenn Du hörst daß meine Braut der Bühne angehört seit ihrem 16ten Jahre (sie ist jetzt 23); Du wirst nichts davon merken, so einfach und rein ist ihr Sinn, ihre Erscheinung geblieben. Ich bin unaussprechlich glücklich. Adieu alter, ältester, liebster Johannes.
Dein Joseph

JOHANNES BRAHMS
Hodila sva, op. 96, št. 2

*Hodila sva, midva skupaj,
bil sem tako tih in ti tako tiha,
veliko bi dal, da bi izvedel,
kaj si razmišljala takrat.*

*Kar jaz sem mislil, neizgovorjeno ostane!
Le to povem:
Tako lepo je bilo vse, o čemer sem razmišljaj,
tako nebeško vedro vse!*

*V moji glavi misli
pozvanjale so kakor zlati zvončki,
tako prečudno sladak, tako prečudno ljubeč
na svetu ni odzven noben.*

Pismo Josepha Joachima Johannesu Brahmsu

Hannover, 19. februar 1863
Moj dragi Johannes,
velik poklon – in k poklonu še malo, tisto malo pa je vredno, da prebereš. Kmalu moraš spoznati mojo NEVESTO, najdražji prijatelj! Zaročen sem, da, da, da, trikrat blagoslovljena beseda. Moja Ursi se po deklinirano piše Schneeweiss, je Štajerka in ima altovski glas, ki ga moraš le slišati, pa si že lahko prepričan o globini in čistosti njenega bitja. In zdaj ne pričakuj, da Ti bom navdušeno pripovedoval o njeni ljubkosti in lepoti, o njeni dobroti in njeni navihanosti, o vsem, kar me osrečuje v resnosti in bolečini, iz ure v uro bolj. In naj Te ne zavedejo običajne ideje, ki so povezane z našim žal globoko zabredlim opernim svetom, ko boš slišal, da je moja nevesta že od svojega 16. leta (zdaj ima 23 let) zapisana odru. Pri njej tega ne boš opazil, njena zavest, njena pojava je ostala tako preprosta in čista. Neizrekljivo sem srečen. Zbogom, stari, najstarejši, najdražji Johannes.
Tvoj Joseph

ROBERT SCHUMANN

aus „*Frauenliebe und Leben*“, op. 42
Seit ich ihn gesehen, op. 42/1

Seit ich ihn gesehen, glaub ich blind zu sein;
Wo ich hin nur blicke, seh ich ihn allein;
Wie im wachen Träume schwebt sein Bild mir vor,
Taucht aus tiefstem Dunkel, heller nur empor.

Sonst ist licht- und farblos alles um mich her,
Nach der Schwestern Spiele nicht begehrt ich mehr,
Möchte lieber weinen, still im Kämmerlein;
Seit ich ihn gesehen, glaub ich blind zu sein.

ROBERT SCHUMANN

aus „*Frauenliebe und Leben*“, op. 42
Er, der Herrlichste von allen, op. 42/2

Er, der Herrlichste von allen,
Wie so milde, wie so gut!
Holde Lippen, klares Auge,
Heller Sinn und fester Mut.

So wie dort in blauer Tiefe,
Hell und herrlich, jener Stern,
Also er an meinem Himmel,
Hell und herrlich, hehr und fern.

Wandle, wandle deine Bahnen,
Nur betrachten deinen Schein,
Nur in Demut ihn betrachten,
Selig nur und traurig sein!

Höre nicht mein stilles Beten,
Deinem Glücke nur geweiht;
Darfst mich niedre Magd nicht kennen,
Hoher Stern der Herrlichkeit!

Nur die Würdigste von allen
Darf beglücken deine Wahl,
Und ich will die Hohe segnen,
Viele tausend Mal.

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42
Odkar sem ga uzrla, op. 42, št. 1

*Odkar sem ga uzrla, slepa sem za vse,
kamor koli se ozrem, vidim njega le.
Kakor v budnih sanjah njegova podoba pred očmi lebdi,
se prikazuje iz najgloblje teme, svetla sili kvišku.*

*Vse ostalo okrog mene brez luči, brez barve je,
iger mojih sester ne želi si več srce.
Raje sama bi jokala, tiho v svoji kamrici,
saj odkar sem ga uzrla, slepa sem za vse.*

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42
On, od vseh najbolj čudovit, op. 42, št. 2

*On, od vseh najbolj čudovit,
kako je mil, kako dober!
Ljubke ustnice, jasno oko,
bister duh in utrjen pogum.*

*Kakor tam v globini modri
svetla in prekrasna zvezda,
tako je on na mojem nebu
svetal in čudovit, visoko in daleč.*

*O, spremeni svojo smer,
da bi lahko sij tvoj opazovala,
le ponižno opazovala,
blažena in žalostna!*

*Ne poslušaj moje tihe molitve,
v svojo srečo zatopljen,
nizke dekle ne smeš poznati,
visoka zvezda veličastva!*

*Le najvrednejša od vseh
lahko osreči tvojo izbiro,
in jaz bom izvoljeno Visoko
blagoslovila tisočkrat.*

Will mich freuen dann und weinen,
Selig, selig bin ich dann;
Sollte mir das Herz auch brechen,
Brich, o Herz, was liegt daran?

*** P a u s e ***

ROBERT SCHUMANN
aus „*Frauenliebe und Leben*“, op. 42
Ich kann es nicht fassen, nicht glauben, op. 42/3

Ich kann's nicht fassen, nicht glauben,
Es hat ein Traum mich berückt;
Wie hätt er doch unter allen
Mich Arme erhöht und beglückt?

Mir war's, er habe gesprochen:
„Ich bin auf ewig dein,“
Mir war's – ich träume noch immer,
Es kann ja nimmer so sein.

O laß im Traume mich sterben,
Gewieget an seiner Brust,
Den seeligen Tod mich schlürfen
In Tränen unendlicher Lust.

*Takrat se bom veselila in jokala,
takrat bom srečna, blažena,
pa če mi bo srce zlomilo,
zlomi naj se srce, le kaj bo temu vzrok?*

*** O d m o r ***

ROBERT SCHUMANN
iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42
Ne morem dojeti, ne morem verjeti, op. 42, št. 3

*Ne morem dojeti, ne morem verjeti,
začarale so me sanje,
kako bi me, revo, on prav izmed vseh
povišal nad vse in osrečil?*

*Bilo mi je, kot bi govoril:
»Na veke sem tvoj,«
Bilo mi je – sanjam še vedno,
saj vendar ne more biti tako.*

*O, naj v teh sanjah umrem
v snu na njegovih prsih,
naj blaženo smrt použijem
v solzah neskončne radosti.*

ROBERT SCHUMANN
aus „Frauenliebe und Leben“, op. 42
Du Ring an meinem Finger, op. 42/4

Du Ring an meinem Finger,
Mein goldenes Ringelein,
Ich drücke dich fromm an die Lippen,
Dich fromm an das Herze mein.

Ich hatt ihn ausgeträumet,
Der Kindheit friedlich schönen Traum,
Ich fand allein mich, verloren
Im öden, unendlichen Raum.

Du Ring an meinem Finger
Da hast du mich erst belehrt,
Hast meinem Blick erschlossen
Des Lebens unendlichen, tiefen Wert.

Ich will ihm dienen, ihm leben,
Ihm angehören ganz,
Hin selber mich geben und finden
Verklärt mich in seinem Glanz.

Du Ring an meinem Finger,
Mein goldenes Ringelein,
Ich drücke dich fromm an die Lippen
Dich fromm an das Herze mein.

**Robert Lienau, „Ich erzähle“. Erinnerungen eines
alten Musikverlegers“**

Der Musikverlag N. Simrock ist aus drei Mannesfolgen Nikolaus Simrock, Peter Josef Simrock und Fritz Simrock emporgewachsen. Alle drei waren, jeder in seiner Art, bedeutende Persönlichkeiten. Dies gilt in besonderem Maße auch für Fritz Simrock, den am 2. Januar 1837 geborenen Musikverleger.

ROBERT SCHUMANN
iz cikla »Ljubezen in življenje ženske«, op. 42
Ti prstan na prstu mojem, op. 42, št. 4

*Ti prstan na prstu mojem,
moj zlati prstanček,
pobožno te pritisnem k ustnicam,
pobožno na moje srce.*

*Do konca sem izsanjala
mirni, lepi sen otroštva,
znašla sem se sama, izgubljena
v pustem, neskončnem prostoru.*

*Ti prstan na prstu mojem,
še le ti si me podučil,
ti si odprl moj pogled
za neskončno, globoko vrednost življenja.*

*Njemu hočem služiti, mu živeti,
pripadati mu vsa,
vsa se predati in najti
blaženost v njegovem sijaju.*

*Ti prstan na prstu mojem,
moj zlati prstanček,
pobožno te pritisnem k ustnicam,
pobožno na moje srce.*

**Robert Lienau: »Jaz pripovedujem – Spomini
starega glasbenega založnika«**

Glasbeni založnik N. Simrock je zrasel na ramenih treh sledečih si mož: Nikolausa Simrocka, Petra Josefa Simrocka in Fritza Simrocka. Vsi trije so bili, vsak na svoj način, pomembne osebnosti. To v veliki meri velja zlasti za Fritza Simrocka, glasbenega založnika, ki se je rodil 2. januarja 1837.

Fritz und seine Frau Clara Simrock, dieses lebensfrohe und vielseitige Paar, bildete in den 80 und 90 Jahren und bis ins neue Jahrhundert hinein einen Mittelpunkt des Berliner Musiklebens. Beide stammten aus Bonn, rheinisches Temperament, rheinische Fröhlichkeit und Herzlichkeit spürte man in ihnen ... Fritz Simrock besaß das Talent, unter den zunächst klein und unbedeutend erscheinenden Künstlern die kommenden Größen vorauszuhaken. Wen Simrock nicht nahm, der war auch tatsächlich kaum von irgendwelcher überragenden Bedeutung.

In seinem Heim „Am Karlsbad 3“ war Frau Clara die liebeswürdigste Herrin und Wirtin. Die Musiker und Künstler des Verlages gingen da ein und aus, und diese ungezwungene Gastfreundschaft war das feinste Webemittel für den Verlag. Berühmt waren in Berlin die musikalischen Abendfeierstunden im Haus Simrock, die später abgelöst wurden durch die so genannten Matinéeen. Diese waren seinerzeit gesuchter als die öffentlichen Konzerte, die Jedermann zugänglich waren.

Folgen wir nun dem Gast bei einer solchen Sonntagsmatinée durch die schönen Simrock'schen Räume in der damals vornehmen Straße am Karlsbad. Auf breiten, teppichbelegten Treppen, zwischen glänzenden Marmorwänden steigt man bequem ins zweite Stockwerk hinauf.

Wir treten durch die erste Tür rechts in das Arbeitszimmer des Hausherrn, das – wie die anschließenden Räume – durch große Fenster auf der Straßenseite erhellt wird. Rechts an der Rückwand steht ein riesiges Sofa, davor ein großer Tisch, auf dem unter anderem die üblichen Schalen mit zahllosen Besucherkarten stehen. Darüber hängt das lebensgroße Bildnis des alten Vater Nikolaus Simrock, in schwarzem Hausrock und mit einer weißen Zifelmütze auf dem bartlosen, faltigen Haupt. Neben dem Schreibtisch steht auf einer Staffelei eine wunderbare Lenbach'sche Kohlezeichnung Bismarcks auf grauer Pappe.

Und nun geht der Blick schon in das große Musikzimmer, in der Mitte vor den Fenstern der große Bechsteinflügel, daneben die Pulte der Musiker. An den beiden Längswänden aber leuchten die heiligen Kunstschatze des Hauses, die große Sammlung von Bildern von Arnold Böcklin, die Simrock in seinem hohen Kunstverständnis erworben hatte. In diesen hohen, Kultur atmenden Räumen finden nun die Musikalischen Sonntagsmatinéeen statt ... Neue Werke

Fritz in njegova žena Clara Simrock, ta vsestranski in življenjske radosti poln par, sta bila v 80-ih in 90-ih letih vse tja v novo stoletje središče berlinskega glasbenega življenja. Oba sta prihajala iz Bonna, v njihju si začutili renski temperament, rensko veselost in prisrčnost ... Fritz Simrock je imel talent, s katerim je med sprva majhnimi in navidez nepomembnimi umetniki zaslužil prihajajoče veličine. Kogar Simrock ni sprejel, ta je bil dejansko komaj kdaj kakršnega koli večjega pomena.

V njegovem domu, »Am Karlsbad 3«, je bila gospa Clara najljubeznivejša gospodarica in gostiteljica. Glasbeniki in umetniki založbe so prihajali in odhajali in ta neprisiljena gostoljubnost je bila za založbo najboljši način za navezovanje stikov. Povsod po Berlinu so slovele praznične večerne glasbene urice v Simrockovi hiši, ki so jih kasneje nadomestile t. i. matineeje. Te so bile svoj čas bolj iskane kot javni koncerti, ki so bili dostopni vsakomur.

Sledimo torej gostu ene takšnih nedeljskih matineje skozi lepe sobane zakoncev Simrock na tedaj imenitni ulici Am Karlsbad. Po širokih, s tepihom obloženih stopnicah se med bleščečimi marmornatimi stenami udobno povzpne mo v drugo nadstropje.

Skozi prva vrata na desni vstopimo v delovno sobo hišnega gospodarja, ki ga – kot tudi z njim povezane prostore – razsvetljuje svetloba velikega okna s strani ulice. Desno ob zadnji steni je postavljena ogromna zofa, pred njo velika miza, na kateri stojijo običajne skodelice s številnimi karticami obiskovalcev. Nad vsem tem pa visi slika starega očeta Nikolausa Simrocka v črni domači halji in v beli čepici s cofom na obriti in zgubani glavi v naravni velikosti. Na slikarskem stojalu poleg pisalne mize stoji čudovita Lenbachova risba Bismarcka, narisana z ogljem na siv karton.

In zdaj pogled že zaide v veliko glasbeno sobo, sredi pred okni velik Bechsteinov klavir, ob njem pulti glasbenikov. Na obeh vzdolžnih stenah pa blestijo svete umetniške mojstrovine hiše, velika zbirka slik Arnolda Böcklina, ki si jo je Simrock pridobil s svojim izjemnim čutom za umetnost. V teh vzvišenih prostorih, ki dihajo kulturo, se torej odvijajo nedeljske matineeje ... Izvajala so se nova dela Brahmsa, Dvořáka in drugih hišnih skladateljev založbe, ob tem pa veliko klasične glasbe. Ob dveh je bilo vsega konec. Nazadnje je Simrock še zbral umetnike in izbira

von Brahms, Dvořák und sonstigen Hauskomponisten des Verlages wurden aufgeführt, dazwischen aber viel klassische Musik. Um zwei Uhr war alles aus. Anschließend versammelte Simrock noch die Künstler und erlesene Freunde in einem nahe liegenden Hotel zum Mittagessen, bei dem dann die Künstler durch Tischreden gefeiert wurden. Da ging es oft hoch her!

Joseph Joachim

Ich habe als neugebackener Professor und Mitglied des Senats der Königlichen Akademie der Künste den Auftrag erhalten, eine Akademische Schule für Instrumentalmusik, deren Dirigent ich bin, zu organisieren. Die Sache ist sehr ehrenvoll und ich habe die Hoffnung, daß mit der Zeit etwas Ersprößliches für mich als Künstler daraus erwachsen kann, sonst hätte ich nicht angenommen. Aber auch die materiellen Vorteile sind nicht gering: 3 Monate Urlaub im Winter und 1 ½ im Sommer, und zwar nur 2000 Thaler Gehalt, aber diese lebenslänglich. Das repräsentiert ein Kapital von 6000 Pfund und selbst wenn ich mich Jahr aus Jahr ein mit Konzerten plagte, würde ich sehr lange dafür spielen müssen. Meine Tätigkeit als Lehrer beginnt am 1ten Oktober, obwohl ich schon seit dem ersten Juli Gehalt beziehe. Ich werde 8–10 Stunden wöchentlich geben, wovon 2 für Quartettspiel und 2 für Orchesterspiel, letzteres wenn eine genügenden Anzahl Schüler zu Anfang vorhanden ist, was ich hoffe.

JOSEPH JOACHIM

Abendglocken aus op.5, Violine und Klavier

Adolph Kohut: Gesangsköniginnen

Auf der Höhe ihres Ruhmes, in der Maiblüte ihres Lebens stehend, brachte Amalie Weiß dem geliebten Mann das größte Opfer, das eine Künstlerin bringen kann. Sie entsagte ihrer herrlichen Kunst, ihren rauschenden Erfolgen

ne prijateljke na kosilu v bližnjem hotelu, kjer so potem slavili umetnike v pogovorih pri mizi. To je bilo pogosto še prav veselo!

Joseph Joachim

Kot novopečeni profesor in član senata Kraljeve akademije umetnosti sem prejel naročilo, naj organiziram akademsko šolo za instrumentalno glasbo, katere dirigent sem. Zadeva je nadvse častivredna in upam, da bo iz tega zame kot umetnika sčasoma zraslo še kaj spodbudnega, sicer te naloge ne bi prevzel. Toda tudi materialne ugodnosti niso majhne: trije meseci počitnic pozimi in poldrugi mesec poleti, ter sicer le 2000 talarjev plače, vendar je ta doživljenjska. To predstavlja kapital 6000 funtov in celo če bi se iz leta v leto mučil s koncerti, bi moral za to vsoto igrati zelo dolgo. Moja učiteljska služba se začne 1. oktobra, čeprav plačo prejeman že od 1. julija. Poučeval bom 8–10 ur tedensko, od tega 2 uri kvartetto in 2 orkestrsko igro, slednjo seveda, če bo število učencev dovolj veliko, česar si srčno želim.

JOSEPH JOACHIM

Večerni zvonovi za violino in klavir, iz op. 5

Adolph Kohut: Kraljice petja

Na vrhuncu svoje slave, v majskega cvetu svojega življenja, je Amalie Weiß ljubljenemu možu prinesla v dar največjo žrtev, ki jo lahko podari umetnica. Samo zaradi njega se je odpovedala svoji čudoviti umetnosti, svojim

und ihrer Zukunft auf den weltbedeutenden Brettern um seinetwillen. In der Abschiedsvorstellung als Fidelio war sie kaum imstande, ihre innere Erregung zu bekämpfen und ihrer Rolle zu Ende zu führen, und nur der Gedanke tröstete sie, auf solche Weise das Herz ihres Erkorenen noch mächtiger und unauflöslicher an sich zu fesseln.

... Noch jahrelang kämpfte ich einen schweren Kampf, und selbst heute noch lebt der Wunsch in mir, noch einmal einem der großen herrlichen Gebilde, welche gerade die deutsche Oper besitzt, Leben zu verleihen. Aber des Weibes Leben ist ja: „Entsagung“. Einen Ersatz für das Hingegebene, wenn auch nicht einen vollkommen ausfüllenden, fand ich im Konzertsaal.

(La Mara, Die Frauen im Tonleben der Gegenwart)

Antonín Dvořák

Dobrá Noc (Gute Nacht), op. 73/1

Dobrá noc, má milá, dobrý noc,
nech ti je Pán Boh sám na pomoc.
Dobrá noc, dobre spi,
nech sa ti snívajú milés ny!

Snívaj sa ti sníčok, ach snívaj,
keď staneš, sníčoku verudaj,
že t'a já milujem,
srdečko svoje ti darujem.

Übersetzung:

Gute Nacht, Mägdlein mein!
Deinen Schlaf schirme Gott, schlaf ein!
Süßer Traum lächle dir,
schütz' dich Gott, träum' von mir!

Träum' den Traum, berge ihn leis und lind!
Wachst du auf: glaub' dem Traum, glaub' ihm, Kind!
Träum von mir, daß ich dein in Lieb, dein allein.
Träum den Traum, Mägdlein mein, daß ich dein!

bučnim uspehom in svoji prihodnosti na svetovno znanih odrskih deskah. Na poslovilni predstavi je v vlogi Fidelia komaj lahko obvladala svoje notranje razburjenje in svojo vlogo speljala do konca. Tolažila jo je samo misel, da bo na ta način še silneje in še bolj nerazvezljivo priklenila nase srce svojega izvoljenca ...

Še leta dolgo sem bojevala svoj težki boj in celo še danes živi v meni želja, da bi še enkrat vdahnila življenje enemu teh velikih in čudovitih likov, ki jih premore nemška opera. Toda življenje žene je pač Odpovedovanje. Nadomestilo za svojo žrtev, pa čeprav ne popolnoma zadovoljivo, sem našla v koncertnih dvoranah.

(La Mara, Ženske v glasbenem življenju sodobnosti)

Antonín Dvořák

Lahko noč, op. 73, št. 1

Lahko noč, premila, lahko noč,
tvoje sne naj čuva Bog, zaspi,
lahko noč in dobro spi,
naj te obiščejo sladke sanje.

Sladke sanje, ah, le sanjaj,
ko pa vstaneš, sanjam le verjemi,
sanjaj, da te ljubim jaz
in da ti svoje dam srce.

Antonín Dvořák

Žalo dievča, žalo trávu (Die Mäherin), op. 73/2

Žalo dievča, žalo trávu
ned'aleko Temešváru,
ked' našalo, poviazalo,
na šuhajka zavolalo:

„Šuhaj, šuhaj z druhej strany,
pod' mi dvíhať batoh trávy!“
Nech ti dvíha otec, máti,
nechceli t'a za mňa dáti.

Ešte t'a len kolimbali,
už t'a za mňa slubovali:
ešte si len húsky pásala,
už si v mojom srdci riasla.

Übersetzung:

Nah' bei Temesvar, dem Städtchen,
Mähte Gras ein herzig Mädchen.
Als das Mähen war geschehen,
Hielt sie Rast an klarer Quelle.

Labung fand sie, Bündel band sie,
Rief dann ihren Schatz zur Stelle:
Komm, mein Knab', o du mein Leben,
Hilf nun meine Last mir heben!

Ruf' du heute deine Leute,
Die dich mir zum Weib nicht gaben,
Laß dir dienen nun von ihnen,
Die dich mir verweigert haben.

Daß du mein, ich hört' es sagen
Schon in früher Kindheit Tagen:
Warst eintsteigen kaum der Wiegen,
Wecktest mir schon Lust und Schmerzen.
Gänse triebst du, lieb mir bliebst du,
Hielt dich da schon treu im Herzen!

Antonín Dvořák

Žela je deklica, žela je travo, op. 73, št. 2

Žela je deklica, žela je travo
nedaleč stran od Temešvára,
ko je požela, jo je v snopek povezala
in se pri bistrem viru spočila.

»Pridi, fantič moj, pomagaj,
da to težko breme dvignem!«
Naj pomagajo oče, mati,
ki te za ženo mi ne dajo.

Že v zibeli si v meni
veselje in bolečino prebudila.
Kot deklica si goske pasla,
ljubezen v srcu je mojem rasla.

Amalie Joachim an Joseph Joachim. 22. 6. 64

Liebes gutes Muzikanter!

Ich bin schon so ungeduldig und langweile mich furchtbar. Du Esel, komm doch mal u. sei ein bisschen lieb mit mir. – In den Signalen stand heute daß du am 8ten philharm. Konzert dein Konzert spielen wirst. Du schreibst mir auch gar nicht, was du spielst, wann u. wo. Das ist nicht lieb.

Adieu, mein Tierchen. Sei lieb u. hab mich lieb.
Dein Uzzel.

Noch ein Brief vom 26. 3. 1865

Liebes gutes Vichi!

Heute wieder kein Briefler! Gelt – ich bin schon recht unverschämt – daß ich immer Briefler will; ich bin ordentlich ängstlich wenn nach zwei- drei Tagen nichts kommt ... Ich singe nun auch in Haag. Depeschen wurden gewechselt daß die Verwaltung reich werden kann – ich antwortete heute die 10te!! – Ich freue mich so sehr daß ich auch etwas verdiene – sei nicht böse, Joerl! – ich leihe es dir nur – oder besser das Muzilli leiht es dir – denn sein ist das Gelderl – aber statt daß du Unordnung in deine Gelder bringst – hole ich es mir aus Holland. Ich bekomme 2000 Th (ätsch! 200 mehr als du!) und lerne Holland auch kennen.

Wenn ich singe – dann weinen die Leute – o ja sehr oft! Wenn große Sänger singen – dann verwundern sich die Leute und staunen u. sagen wie schön es sei. Und viele weinen doch bei mir, gelt Joerl? U. ich greife doch die Herzen der Hörer an! Gelt? Ich will ja daß du „ja“ sagst.

Gestern war das letzte Concert. Gott sei Dank ging es mir immer gut ... – Der Präsident sagte gestern es wäre das letzte Concert das Schönste des Winters gewesen – wenn nicht das Erste früher durch Dich das Schönste gewesen wäre. Also bist offenbar du mein Unglück. Übrigens versichern mir die Leute, daß dein Ruf durch mich nicht gelitten hat. All dies möge dich mit meiner Reise aussöhnen.

Pismo Amalie Joachim Josephu Joachimu, 22. junij 1864

Ljubi dobri muzikantek!

Jaz sem že tako nestrpna in se grozno dolgočasim. Ti, osel, pridi že vendar in bodi raje malo z mano. V Signalih je danes pisalo, da boš na 8. filharmoničnem koncertu igral svoj koncert. Tudi mi sploh nič ne napišeš, kaj igraš, kdaj in kje.

To ni lepo.

Zbogom, moja žverca. Bodi priden in imej me rad. Tvoja Uzzel.

Še eno pismo, 26. marec 1865

Dragi ljubi Vichi!

Danes spet nobenega pisemca! Drži – res sem že prav nesramna, da hočem vedno pisemca; pošteno se prestrašim, če po dveh ali treh dneh nič ne prispe ... Zdaj pojem tudi v Haagu. Depeše se izmenjujejo, da bo uprava še bolj obogatela – danes sem odgovorila že na deseto! – Tako sem srečna, da tudi jaz zaslužim kaj denarja – ne bodi jezen, Joerl! – saj ga samo tebi dam – ali bolje: Muzilli ti ga da – kajti denarci so njegovi – toda namesto, da v svoje finance vnašaš nered – si jaz prinesem nekaj iz Holandije. Dobim 2000 talarjev (šlek, šlek! 200 več kot ti!) in spoznavam Holandijo.

Kadar pojem, takrat ljudje jokajo, o, da, zelo pogosto! Ko pejejo veliki pevci, tedaj se ljudje čudijo in strmijo in govorijo, kako je lepo. In veliko jih joka tudi takrat, ko pojem jaz, ni res, Joerl? In jaz dosežem srca poslušalcev! Ni res? Hočem, da rečeš, da je res!

Včeraj je bil zadnji koncert. Hvala Bogu mi je šlo vedno dobro ... – Predsednik je včeraj rekel, da je bil zadnji koncert najlepši koncert te zime – če ne bi bil še lepši prvi koncert, na katerem si igral ti. Očitno si ti moja nesreča. Sicer pa mi ljudje zagotavljajo, da tvoj ugled zaradi mene ne bo trpel. Vse to naj pripomore k temu, da se boš sprijaznil z mojim potovanjem.

Zürich, den 29ten Okt

Liebes Kind

Wenn man so ein concertgebendes Leben führt, 4–5 Mal in der Woche zu spielen hat, so kommt man zu gar nichts. Deinen Brief habe ich vorgestern vor dem Concert erhalten, und ich wollte dir hier gestern Nachmittag antworten, es war aber für unser Concert morgen hier und für die anderen Städte so mancherlei zu besorgen, daß ich aber nicht dazu kam. Man muß in Geschäftssachen streng gewissenhaft sein ... Was mir bei deinem Gesang manchmal fehlte ist daß er nicht rhythmische Präzision genug besaß – daß du nicht aus Wahl sondern aus Unbeholfenheit länger oft länger als gut auf einem Ton, einer Silbe verweilst. Es geht beim Spielen den meisten Geigern mit dem Bogen so, daß sie nicht durch die geistige Conception sondern durch das Maß ihrer technischen Gewandtheit den Vortrag der Phrasen bestimmen lassen müssen. Ich denke mir, daß der Tadel deiner Aussprache mit daher rührt; denn niemand hat mehr Sinn für schöne, charakteristische Deklamation sonst, als gerade du, mein gutes Kind ...

Kann ich denn nicht helfen uns unabhängig zu machen? Habe ich denn umsonst Stimme und Talent

– und du musst dich plagen – u. lässt uns immer allein? Du siehst ich bin mehr Künstlerin als Frau: meine Brust kann wohl ein Oratorium oder eine Oper aushalten – aber kein Kind nähren.

„Ich armes Käuzlein kleine!“

Überhaupt bin ich recht sehnsüchtig nach Dir und dem Haus. Es ist merkwürdig, wie anders wir leben, als andere Menschen ... Ja, mein Herz, unerquicklich leben wir so ... Du glücklicher Jo, du machst Musik und hast Freude daran – ich mache auch Musik – u. ärgere mich hernach – u. predige die ganze Nacht – über die Art wie man Musik anhört! Höre nun mein Unglück. Ich habe doch versprochen Frauenliebe u. Leben nächstens vorzusingen. – Zuerst Tee mit Langeweile – dann Klavierstücke mit Langeweile dann Langeweile ohne Musik u. endlich Frauenliebe. Ich war sehr erregt von den Liedern u. die Frauen heulten wie natürlich.

Was soll man da tun? Ich war tief im Innersten verstimmt.“

Zürich, 29. oktober

Ljubi otrok,

če človek živi življenje tako natrpano s koncerti in mora igrati od 4- do 5-krat na teden, česa drugega ne more več kaj dosti narediti. Tvoje pismo sem prejel predvčerajšnjim pred koncertom in včeraj popoldne sem ti hotel odpisati, pa sem moral poskrbeti za toliko stvari za naš koncert, ki bo jutri tukaj in nato v drugih mestih, da mi to ni uspelo ... V poslovnih zadevah mora biti človek strogo vesten ... Kar sem pri tvojem petju večkrat pogrešal, je to, da nima dovolj ritmične preciznosti – da se na enem tonu, na enem zlogu zadržuješ dlje, pogosto dlje, kot bi bilo dobro, in to ne zaradi svoje odločitve, temveč zaradi nemoči. Pri lokovanju se mora večina violinistov ukloniti dejstvu, da jih pri izvedbi fraz bolj kot nek duhovni koncept določa mera njihove tehnične spretnosti. Mislim si, da grajanje tvoje izgovorjave izvira prav iz tega dejstva; kajti nihče nima več smisla za lepo, karakteristično deklamacijo nasploh, kot ravno ti, moj dobri otrok ...

Ali potem ne morem prispevati k najini neodvisnosti? Imam zaman glas in talent – in ti se moraš mučiti sam in naju nenehno zapuščaja sama? Vidiš, da sem bolj umetnica kot žena: moje prsi z lahkoto zdržijo oratorij ali opero, ne morejo pa nahraniti otroka.

»Jaz, uboga mala čudakinja!«

Sploh pa že prav koprnim po tebi in domu. Čudno je, kako se najino življenje razlikuje od življenja drugih ljudi ... Da, srce moje, tako nerazveseljivo živiva ... Ti, srečni Jo, ti muziciraš in imaš pri tem prijatelje – tudi jaz muziciram – in se potem jezim – in celo noč pridigam – o umetnosti poslušanja glasbe! Prisluhni moji nesreči. Obljubila sem, da bom zvečer pela Ljubezen in življenje ženske. – Najprej čaj z dolgčasom, potem klavirske skladbe z dolgčasom, potem dolgčas brez glasbe in končno Ljubezen ženske. Pesmi so me nadvse vznemirile in ženske so kot po navadi tulile.

Kaj naj človek v takem primeru stori? Globoko v notranjosti sem bila popolnoma razglašena.

ROBERT SCHUMANN

aus „*Frauenliebe und Leben*“, op. 42
Süßer Freund, du blickest, op. 42/6

Süßer Freund, du blickest mich verwundert an,
Kannst es nicht begreifen, wie ich weinen kann;
Laß der feuchten Perlen ungewohnte Zier
Freudig hell erzittern in dem Auge mir.

Wie so bang mein Busen, wie so wonnevoll!
Wüßt ich nur mit Worten, wie ich's sagen soll;
Komm und birg dein Antlitz hier an meiner Brust,
Will in's Ohr dir flüstern alle meine Lust.

Weißt du nun die Tränen, die ich weinen kann?
Sollst du nicht sie sehen, du geliebter Mann?
Bleib an meinem Herzen, fühle dessen Schlag,
Daß ich fest und fester nur dich drücken mag.

Hier an meinem Bette hat die Wiege Raum,
Wo sie still verberge meinen holden Traum;
Kommen wird der Morgen, wo der Traum erwacht,
Und daraus dein Bildnis mir entgegen lacht.

ROBERT SCHUMANN

aus „*Frauenliebe und Leben*“, op. 42
An meinem Herzen, an meiner Brust, op. 42/7

An meinem Herzen, an meiner Brust,
Du meine Wonne, du meine Lust!
Das Glück ist die Liebe, die Lieb ist das Glück,
Ich hab's gesagt und nehm's nicht zurück.

Hab übergücklich mich geschätzt
Bin übergücklich aber jetzt.
Nur die da säugt, nur die da liebt
Das Kind, dem sie die Nahrung gibt;
Nur eine Mutter weiß allein
Was lieben heißt und glücklich sein.

O, wie bedaur' ich doch den Mann,
Der Mutterglück nicht fühlen kann!
Du lieber, lieber Engel, du
Du schauest mich an und lächelst dazu!

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42
Sladki prijatelj, ki me začuden pogleduješ, op. 42, št. 6

Sladki prijatelj, ki me začuden pogleduješ,
ti ne razumeš, kako jaz jokati znam;
naj nenavadni kras mokrega bisera
v očeh mi radostno svetel zatrepetaj.

Kako tesno me stiska v prsih, kako užitka polno!
Če bi poznala vsaj besede, ki lahko to povedo;
pridi in obličje skrij na mojih prsih,
da ti vse svoje radosti v uho zašepetam.

Ali poznaš zdaj solze, ki jih jokati znam?
Ali jih nočeš videti, ti moj preljubljeni?
Ostani na mojem srcu, začuti njegov utrip,
da te k sebi stisnem prav močno in še močnejše.

Tu na moji postelji je prostor zibeli,
kjer se skriva tiho moj prelepi sen;
spet prišlo bo jutro, ko se sen zbudi
in iz njega tvoja slika se mi zasmеji.

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »*Ljubezen in življenje ženske*«, op. 42
Na mojem srcu, na mojih prsih, op. 42, št. 7

Na mojem srcu, na mojih prsih,
ti moje veselje, moja slast!
Sreča je ljubezen, ljubezen je sreča,
tako rečem, besed več ne vzamem nazaj.

Sem za presrečno se imela,
a zdaj presrečna sem zares,
le tista, ki doji, tista, ki ljubi
otroka, ki ga hrani;
le tista mati sama ve,
kaj sreča in ljubezen je.

O, kako obžalujem zdaj moža,
ki sreče matere ne more občutiti!
Ti ljubi, ljubi angel, ti,
ti me pogledaš in se zraven smeješ mi.

Amalie Joachim an Joseph Joachim

Ich finde es für nötig dir heute noch und zwar schriftlich, da es für uns beide besser ist, mit möglichster Kühle über unsere Angelegenheit zu verhandeln, manches zu sagen, resp. auch zu erbitten. – Ich gestehe dir von vorne herein zu, daß du in jeder Beziehung im Rechte bist, mir Vorwürfe zu machen – aber gleichzeitig sage ich dir, dass diese Vorwürfe gänzlich vergeblich sind und mich zu einer „Umkehr“ in deinem Sinne nicht bewegen werden. Ich meine du kennst mich gut genug, um zu wissen, daß ich so leicht meinen Weg nicht zurück gehe u. – bin ich ihn so weit gegangen, die Konsequenzen dann zu tragen verstehe. Meine Handlungsweise gründet wie stets, so auch hier, in einer inneren Notwendigkeit – an der ich vielleicht zu Grunde gehe – wenn ich ihr nicht gehorche. Glaube mir u. meine nicht, daß also Vorwürfe oder Bitten mich ändern können. Daß es dir furchtbar schwer wird, neben mir zu leben, das glaube ich dir. Ich würde dich von meiner Person längst befreit haben, wären nicht die Kinder da, auf welche auch ich, soweit ich es vermag Rücksicht nehmen muß – u. welche von dir sowohl als von mir ein Stück Lebensglück verlangen. – Ich bringe ihnen ein Opfer – indem ich zu bleiben gedenke u. du mußt es ebenfalls bringen. Jetzt noch bin ich ihnen ebenso, wenn nicht mehr, nötig als du u. deshalb harre ich aus – u. will ihnen u. dem Hause u. der Welt gegenüber meine Pflicht redlich erfüllen. Ich habe dich im Großen u. Ganzen nie belogen. Ich habe dir längst gesagt, daß ich dir nicht mehr angehöre. Ich sage dir nochmals, dass ich, da ich dich über mich selbst längst aufgeklärt habe, mich einer Lüge nicht schuldig weiß ... Nochmals will ich dich auf das Unrecht aufmerksam machen, auf das Unrecht welches du Simrock zufügst, wenn du meinst, ich stünde in besonderer Beziehung zu ihm ... Du blamierst mich vor ihm und seiner Frau auf die unerhörteste Weise u. bringst mich dadurch gewiß zu einem Gewaltstreich. Ich habe nicht Lust mich lächerlich vor der Welt zu machen – u. du sollst dasselbe zu vermeiden suchen- aber was sollen die Leute von uns denken, wenn du Simrock ohne Beweis zu haben stets auf unser „Verhältnis“ anredest? Du siehst, ich bin zum Äußersten entschlossen – mache mir also keine Vorwürfe mehr – u. finde dich in das Unabhängliche. Die Schuld nehme ich auf mich u. sage dir ja

Pismo Amalie Joachim Josephu Joachimu

Zdi se mi potrebno, da še nocoj, in sicer pisno, ker je tako bolje za naju oba, kar najbolj hladno obravnavam najine zadeve, povem nekaj stvari oz. te tudi nekaj prosim. – Že vnaprej ti priznavam, da imaš v vsakem oziru popolnoma prav, da mi očiataš, toda obenem ti pravim, da so ti očitki popolnoma zaman in me ne bodo mogli pripraviti k »vrnitvi« v tvojem smislu. Dovolj dobro me poznaš, da veš, da ne grem tako zlahka nazaj – in zdaj sem šla po tej poti že tako daleč, da bom znala nositi posledice. Način mojega ravnanja kot vedno doslej izvira iz notranje nujnosti, zaradi katere se bom morda celo uničila, če je ne bom poslušala. Verjemi mi in ne misli, da bi me torej lahko očitki ali prošnje spremenili. Ne dvomim, da ti bo grozno težko živeti ob meni. Že davno bi te osvobodila svoje osebe, če ne bi bilo otrok, na katere se moram tudi jaz ozirati, kolikor se morem, in ki si zaslužijo tako od tebe kot od mene vsaj košček življenjske sreče. – Njim podarjam svojo žrtev s tem, da nameravam ostati – prav tako moraš nekaj zanje žrtvovati tudi ti. Zdaj sem jim potrebna ravno tako kot ti, če ne še bolj, in zato vztrajam – in bom svojo dolžnost nasproti njim, domu in svetu pošteno izpolnila. Nasploh ti nisem nikoli lagala. Že zdavnaj sem ti rekla, da ti nič več ne pripadam. Še enkrat ti pravim, da se, ker sem se ti razodela že dolgo nazaj, ne čutim kriva prav nobene laži ... Ponovno te hočem opozoriti na krivico, ki jo delaš Simrocku, če meniš, da sem v kakšni posebni zvezi z njim ... Pred njim in njegovo ženo me blamiraš na najbolj nezaslišane načine in me s tem samo spodbujaš k upor. Nimam namena, da bi se osmešila pred svetom – in ti bi se moral temu prav tako izogibati – toda kaj naj si ljudje mislijo o naju, če Simrocka brez dokaza vedno nagovarjaš z besedami o najinem »razmerju«? Kot vidiš, sem do kraja odločena – ne očitaj mi torej ničesar več – in se po najboljši močeh znajdi v nespremenljivem. Vso krivdo prevzajem nase in ti zagotavljam, da imaš v vsem prav, samo neiskrenosti mi ne očitaj in ne obtožuj nedolžnih ljudi.

Ursi

daß du in Allem recht hast – nur wirf mir nicht Falschheit vor – u. verdächtige nicht schuldlose Menschen.
Urси

Johannes Brahms an Amalie Joachim

Dez. 1880

Liebe Frau Joachim!

Wenn Sie eine Ahnung hätten, wie sehr ich neulich in Berlin wünschte, mich vertraulich und herzlich auszusprechen. Mir ist ihre Angelegenheit so lange bekannt als sie existiert, und lassen Sie mich vor allem sagen: mit keinem Wort, mit keinem Gedanken habe ich je Ihrem Mann recht gegeben d.h. selbstverständlich recht geben können. Wohl habe ich all die Zeit mit Teilnahme Ihrer gedacht. Ich glaube nicht daß irgendjemand Ihre Sache so klar und richtig einsehen kann wie ich. Das mag Ihnen fragwürdig erscheinen, trotzdem Sie wissen, daß meine Freundschaft älter ist als Ihre Ehe. Immerhin aber mag Ihnen aufgefallen sein, daß ich trotz dreißigjähriger Freundschaft, trotz aller Liebe und Verehrung für Joachim, trotz aller künstlerischer Interessen, die mich fesseln sollten, doch so vorsichtig im Umgang mit ihm bin, so selten länger und vertraulich verkehre und gar nicht daran denke, in einer Stadt zu gemeinschaftlicher Tätigkeit mit ihm verbunden leben zu wollen. Jetzt brauche ich wohl kaum noch zu sagen, daß ich die unglückliche Charaktereigenschaft, mit der Joachim sich und andere so unverantwortlich quält, früher als Sie kannte. Freundschaft und Liebe will ich einfach und frei atmen wie die Luft.

Ich gehe scheu aus dem Wege, kommt mir die schöne Empfindung kompliziert und gekünstelt entgegen, soll sie gar unterhalten und gesteigert werden durch krankhaft peinliche Aufregung. Durch das trostlose Hin – und Hergrübeln Joachims wird das Einfachste so aufgebauscht, so weitläufig, daß man nicht weiß anzufangen und fertig zu werden. Er dreht sich eben dann so eigensinnig in jedem kleinsten Kreis wie leider sonst in jedem großen Kreis von Einbildungen und Irrungen, der ihn um all sein Glück bringen kann. Ich will es Ihnen also nur ausdrücklich und deutlich sagen, wie ich es Joachim schon unzählig oft tat, daß er, meiner Ansicht und Meinung nach, Ihnen

Pismo Johannesa Brahmsa Amalie Joachim, december 1880

Draga gospa Joachim!

Ko bi le slutili, kako zelo sem si zadnjič v Berlinu želel, da bi se Vam lahko iskreno in prisrčno izpovedal. Vaše zadeve so mi znane že od samega začetka in naj Vam rečem predvsem tole: niti z eno samo besedo, niti z eno samo misljo nisem nikdar dal prav Vašemu možu oz. mu nisem mogel kar tako samoumevno pritrditi. Pač pa sem ves čas v sočustvovanju mislil na Vas. Mislím, da Vaše zadeve ne more nihče videti jasneje in pravičneje od mene. To se Vam bo morda zdelo vprašljivo, čeprav veste, da je moje prijateljstvo starejše od Vašega zakona. A vendar Vam je morda kdaj zbudilo pozornost dejstvo, da sem kljub tridesetletnemu prijateljstvu, kljub vsemu občudovanju in vsej ljubezni do Joachima, kljub vsem umetniškím interesom, ki bi me morali vezati nanj, še vedno previden v njegovi družbi, da se tako redko dlje časa in zaupno pogovarjam z njim in da sploh ne pomislim na to, da bi živel v nekem mestu, povezan z njim v skupni dejavnosti. Zdaj mi je komaj še treba reči, da sem nesrečno značajska lastnost, s katero Joachim tako neodgovorno trpinči sebe in druge, poznal prej kakor Vi. Prijateljstvo in ljubezen hočem dihati preprosto in svobodno kakor zrak.

Preplašen se umaknem ob stran, če mi na pot stopi zapleteno in izumetničeno občutje, ki naj bi se obdržalo in celo zraslo s pomočjo bolešno mučnega vznemirjenja. Neutolažljivo Joachimovo pretuhtavanje in premlevanje najpreprostejšo stvar tako na dolgo in široko napihuje, da človek ne more več videti ne glave ne repa. Potem pa se tako trmasto vrti v vsakem najmanjšem krogcu kakor žal tudi v vsakem velikem krogu zmot in utvar, ki mu lahko preženejo vsako srečo. Zato Vam hočem kar najbolj jasno in izrecno reči, kakor sem Joachimú že neštetokrat povedal, da je Vam in Simrocku po mojem mnenju in pogledu

und Simrock schwerstes Unrecht getan und daß ich auch nur wünschen kann, er möge von seinen falschen und entsetzlichen Einbildungen lassen. Aber es ist schwer ihm gegenüber nicht bitter zu sein und leider auch nicht zu hoffen, daß er Gutgemeintes nicht gar bitter und gar falsch empfindet.

Glauben sie denn, daß Sie an mir einen ernstesten, treuen Freund haben. Verfügen Sie über mich, wie und wann Sie glauben, daß ich Ihnen nützen kann. Sie sehen, ich habe wenig Hoffnung, es zu können.

Von ganzem Herzen Ihnen ergeben. Johannes Brahms

ROBERT SCHUMANN:

aus „Frauenliebe und Leben“, op. 42

Nun hast du mir den ersten Schmerz getan, op. 42/8

Nun hast du mir den ersten Schmerz getan,
Der aber traf.

Du schläfst, du harter, unbarmherziger Mann,
Den Todesschlaf.

Es blicket die Verlaßne vor sich hin,
Die Welt is leer.

Geliebet hab ich und gelebt, ich bin
Nicht lebend mehr.

Ich zieh mich in mein Innres still zurück,
Der Schleier fällt,
Da hab ich dich und mein verlornes Glück,
Du meine Welt!

Clara Schumann an Amalie Joachim,

6. 1. 1866

Liebe Freundin ich muß Ihnen für Ihren lieben Brief danken. Was Sie mir von sich schreiben, hat mich aber betrübt, liebe Frau Joachim, geben Sie sich keiner Mutlosigkeit hin, es wird Ihnen mit der Zeit alles das, was dazu gehört, dem Mann die Häuslichkeit angenehm zu gestalten, geläufig

storil najhujšo krivico in da si lahko le želim, da bi lahko opustil svoje zmotne in strašne utvare. A težko je ne biti oster naproti njemu in žal je tudi težko upati, da dobro mišljenega ne bo občutil kot strup in hinavščino.

Verjemite mi, da imate v meni resnega, zvestega prijatelja. Na voljo sem Vam, če in kadar boste menili, da sem Vam lahko v pomoč. Sami vidite: zdaj imam malo upanja, da bi lahko bil.

Iz vsega srca Vam vdani Johannes Brahms

ROBERT SCHUMANN

iz cikla »Ljubezen in življenje ženske«, op. 42

Zdaj si mi prvo bol prizadejal, op. 42, št. 8

*Zdaj si mi prvo bol prizadejal,
v živo si me zadel.*

*Ti spiš, o, trdi mož neusmiljeni
svoj smrtni sen.*

*Zazrta v prazno zapuščena gledam predse,
prazen je svet.*

*Ljubila sem in sem živela, nič več
zdaj ne živim.*

*V notranjost svojo tiho se umaknem,
tančica se zastre,
tu imam tebe in svojo srečo izgubljeno,
o, ti moj svet!*

Pismo Clare Schumann Amalie Joachim,

6. januar 1866

Draga prijateljica, zahvaliti se Vam moram za vaše ljubeznivo pismo. Kar mi pišete o sebi, pa me je razžalostilo, draga gospa Joachim, ne vdajajte se malodušnosti. Sčasoma se boste navadili na vse, kar sodi k ustvarjanju prijetnega doma za Vašega moža, k vsemu seveda sodi

werden, es gehört ja zu Allem Übung und dann, welch besseren Meister kann es dafür geben, als die Liebe zum Manne? Für ihn in allen kleinen Dingen zu sorgen, immer nur daran zu denken, wie es ihm behaglich sein könnte, das macht einem ja die Haushaltssorgen schließlich lieb, wenn sie auch noch so prosaisch sind. Ich glaube, solchem Mann wie Ihrem Mann künstlerisch dauernd anregend zu sein, möchte wohl kaum einer Frau möglich sein, da muß man sich begnügen ihn durch ein warmes Mitempfinden für seine Kunst wohlzutun und ihn sich als liebende, sorgende Frau unentbehrlich zu machen. Es gehört freilich dazu die innigste Hingabe, und ich möchte fast sagen, oft ein Aufgeben des eigenen Wesens, was allerdings nicht leicht für eine Künstlerin ist, aber wie gesagt, die Liebe lehrt ja Alles ...

JOHANNES BRAHMS
aus „Zwei Gesänge für eine Altstimme,
Cello und Klavier“, op. 91
Gestillte Sehnsucht, op 91/1

In goldnen Abendschein getaucht,
wie feierlich die Wälder stehn!
In leise Stimmen der Vöglein hauchet
Des Abendwindes leises Wehn.
Was lispeln die Winde, die Vögelein?
Sie lispeln die Welt in Schlummer ein.

Ihr Wünsche, die ihr stets euch reget
Im Herzen sonder Rast und Ruh!
Du Sehnen, das die Brust bewegt,
wann ruhest du, wann schlummerst du?
Beim Lispeln der Winde, der Vögelein,
ihr sehrenden Wünsche, wann schlaft ihr ein?

Ach, wenn nicht mehr in goldne Fernen
Mein Geist auf Traumgefieder eilt,
nicht mehr an ewig fernen Sternen
mit sehrendem Blick mein Auge weilt;
dann lispeln die Winde, die Vögelein
mit meinem Sehnen mein Leben ein.

vaja in kateri mojster bi bil boljši za to kot ljubezen do moža? Skrbeti zanj v majhnih rečeh, vedno misliti le na to, kako bi mu bilo kar najbolj udobno, to Vam gospodinjске skrbi končno celo priljubi, pa naj bodo še tako prozaične. Mislim, da bi komaj katera ženska mogla biti umetniško trajno navdihujoča takemu moškemu, kot je Vaš mož, zato se morate zadovoljiti s tem, da blagodejno vplivate nanj s toplim sočutenjem njegove umetnosi ter mu kot ljubeča, skrbna žena postanete nepogrešljiva. Seveda k temu sodi iskrena predanost, in skoraj bi hotela reči, pogosto tudi žrtvovanje lastnega bitja, kar za umetnico sicer nikakor ni lahko – toda kot rečeno, ljubezen je učiteljica vsega ...

JOHANNES BRAHMS
iz »Dveh pesmi za alt, violončelo
in klavir«, op. 91
Potešeno hrepenenje, op. 91, št. 1

*Potopljeni v zlato soj večera,
kako praznično stojijo gozdovi!
V tihih glasovih ptičic šumlja
tihu vetje večernega vetra.
Kaj šepetajo vetrovi in ptice?
S svojim šepetom uspravajo svet.*

*Ve, želje, ki nenehno vznemirjate srce
z vsem, le z mirom in s počitkom ne!
Ti, hrepenenje, ki v prsih se nemirno giblješ,
kdaj se boš umirilo, kdaj v spanec utonilo?
V šepetanju vetra, ptičic,
o želje hrepeneče, kdaj boste zaspale?*

*Ah, kadar v zlate več ne bo daljave
moj duh hitel na krilih sanj,
nič več na večno daljnih zvezdah
v pogledu hrepenečem mudilo se oko;
tedaj s šepetom svojim vetri, ptičke
hkrati s hrepenenjem uspravajo življenje moje.*

**Amalie Joachim an Joseph Joachim,
17. 8. 1882**

Ewig leid wird mirs sein, daß du in solcher Weise gegen mich vorgegangen bist – das du die ideale Gestalt welche ich und so viele Andere in dir sahen – durch deine „Freunde“ hast erstören lassen! Selbst wenn du im Rechte wärst (– was du aber nie und nimmer bist!) dürftest du mich nicht so der Welt – hinwerfen –!

Aber ganz abgesehen davon – u. wie auch alles kommen mag – am allerwehesten tut es mir – daß du selbst dich so zerstört hast, indem du – gemeinen Menschen – Rechte auf dich einräumtest! Wie oft habe ich gewünscht, todkrank auf dem letzten Lager zu liegen u. dich dann zu rufen u. noch einmal an deiner Brust mich auszuweinen u. – dann dich vielleicht doch von manchem zu überzeugen! Sehnsüchtig habe ich gewünscht – u. du wirst mich verstehen – da ja auch du so dachtest. Mir ists als müsste ich dir sagen: Ich lasse dich nicht, du segnest mich denn!
Leb wohl! Laß mich von dir hören.

Amalie Joachim

Aigen bei Salzburg 17.8.1882

Max Kalbeck, Band III

Als Frau Joachim die beiden Lieder op.91 am 7. Dezember 1886 in Wien zum ersten Mal öffentlich sang, war ihr Schicksal bereits entschieden, die Nutzlosigkeit auch dieses letzten idealen Versöhnungsversuches längst festgestellt. Auf einen solchen hatte es Brahms zweifellos abgesehen. Beide Gesänge sind aus der Zuneigung zu den ihm teuren Menschen heraus empfunden und geschöpft, und beide sind vom innigen Wunsche beseelt, verstockte Herzen zu erweichen, lindernden Balsam der Tränen in brennende Augen zu träufeln und halt – und führerlos im Dunkel tastende Hände ineinander zu legen ... Mit den eng zueinander gehörigen Stimmen des Alt und der Bratsche wusste er unter voller Wahrung ihrer Selbstständigkeit noch eine dritte, dem Pianoforte zugewiesene kotrapunktierende Stimme zu verbinden und brachte dadurch eine wohlthuende Mannigfaltigkeit in den tiefen Klang des Ganzen.

**Pismo Amalie Joachim Josephu Joachimu,
17. avgust 1882**

Večno mi bo žal, da si na tak način nastopil proti meni – da si zaradi svojih »prijateljev« dopustil, da se je skalila idealna podoba, ki smo jo v tebi videli jaz in še toliko drugih. Tudi če bi imel prav (pa nisi in nikoli ne boš imel prav!), me ne bi smel kar tako – zavreči! – v svet.

*Toda ne glede na to – in tudi ne na vse, kar še ima priti – me najbolj od vsega boli to, da si se sam tako uničil, s tem ko si dal prav zlobnim ljudem! Kako pogosto sem si želela, da bi na smrt bolna ležala na mrliški postelji, te potem poklicala k sebi in se še enkrat izjokala na tvojih prsih in te potem tudi v kakih stvareh pregovorila! Goreče sem si želela – in ti me boš razumel – saj si tudi sam tako mislil. Meni je tako, kot bi ti morala reči: »Jaz te ne zapustim, torej si me blagoslovil.«³
Zbogom! Oglasi se kaj.*

Amalie Joachim

Aigen pri Salzburgu, 17. 8. 1882

Max Kalbeck, Zvezek III

Ko je gospa Joachim 7. decembra 1886 na Dunaju privkrat javno pela oba samospeva op. 91, je bila njena usoda že zdavnaj zapečatenena, in že dolgo pred tem je bilo znano, da ta zadnji poskus sprave ne bo imel uspeha. Takšen uspeh je Brahms nedvomno predvideval. Obe pesmi sta bili občuteni in ustvarjeni iz naklonjenosti do dveh njemu dragih ljudi in obe oživlja notranja želja, da bi omehčali zakrknjeni srca, da bi iz pekočih oči spolzel blažilni balzam solza in pač, da bi se tipajoče roke v temi kot po naključju dotaknile ... Na tesno prepletena glasova alta in viole je ob upoštevanju njune samostojnosti spretno navezal še klavirju dodeljeni kontrapunktirajoči glas in s tem v globoki zvok celote vnesel blagodejno raznolikost.

³ Parafraza besed svetopisemskega Jakoba, ki jih je izrekel po boju z angelom (1 Mz 32,23–33).

**Adelbert von Chamisso: Gedichte
(Ausgabe letzter Hand)**

Ich hab ihn im Schläfe zu sehen gemeint,
Noch sträubt vor Entsetzen mein Haar sich empor,
O hätt ich doch schlaflos die Nacht durchweint,
Wie manche der Nächte zuvor.

Ich sah ihn verstört, zerrissen und bleich,
Wie er in den Sand zu schreiben schien,
Er schrieb unsre Namen, ich kannt es gleich,
Da hab ich wohl laut geschrien.

Er fuhr zusammen vom Schrei erschreckt,
Und blickte mich an, verstummt wie das Grab,
Ich hielt ihm die Arme entgegen gestreckt,
Und er – er wandte sich ab.

Pesem Adalberta von Chamissa

*Želela sem ga videti v spanju,
a so se mi pred tem naježili lasje,
o, da bi brez spanca vso noč prejokala
kot že premnogo preteklih noči.*

*Videla sem ga zmedenega, razdvojenega in bledega,
zdelo se je, da piše v pesek,
tako sem vedela, da je zapisal najini imeni
in tedaj sem glasno zakričala.*

*Zdrznil se je, prestrašen od krika,
in me zagledal, kot grob onemel,
proti njemu sem iztegnila svoje roke
in on – se je obrnil stran.*

JOHANNES BRAHMS
aus „Zwei Gesänge für eine Altstimme,
Cello und Klavier“ op. 91
Geistliches Wiegenlied, op 91/2

*Die ihr schwebet
um diese Palmen
In Nacht und Wind,
ihr heiligen Engel,
stillet die Wipfel!
Es schlummert mein Kind.*

*Ihr Palmen von Bethlehem
Im Windesbrausen,
wie mögt ihr heute
so zornig sausen!
O rauscht nicht also!
Schweiget, neiget
Euch leis und lind;
Stillet die Wipfel!
Es schlummert mein Kind.*

*Der Himmelsknabe
Duldet Beschwerde;
Ach, wie so müd er ward
Vom Leid der Erde.
Ach, nun im Schlaf ihm
Leise gesänftigt
Die Qual zerrint.
Stillet die Wipfel!
Es schlummert mein Kind.*

*Grimmige Kälte
Sauset hernieder;
Womit nur deck ich
Des Kindleins Glieder!
O, all ihr Engel,
die ihr geflügelt
wandelt im Wind,
stillet die Wipfel!
Es schlummert mein Kind.*

JOHANNES BRAHMS
iz »Dveh pesmi za alt, violončelo
in klavir«, op. 91
Duhovna uspavanka, op. 91, št. 2

*Vi, ki lebdite
okoli teh palm
v noči in vetru,
vi sveti angeli,
umirite vrhove dreves!
Moje dete spi.*

*Ve, palme betlehemske
v bučanju vetrov,
kako morete danes
tako srdito žvižgati!
O, nikar ne šumite,
molčite, sklonite se
tihu in milo,
umirite svoje vrhove!
Moje dete spi.*

*Nebeški deček
prenaša vse tegobe;
ah, kako je bil utrujen
od trpljenja zemlje.
Ah, zdaj se v spanju
tihu ublažena
muka mu razblinja.
Umirite vrhove!
Moje dete spi.*

*Strupeni hladovi,
razpustite se,
s čim le naj pokrijem
otrokove ude?
O, vi vsi angeli,
ki se s svojimi krili
spreletavate v vetru,
umirite vrhove!
Moje dete spi.*

MARJANA LIPOVŠEK, ena najboljših slovenskih mezzosopranistk, ki se je uveljavila tudi na mednarodnih odrih, nedvomno sodi med najpomembnejše slovenske glasbenike 20. stoletja. Že od otroštva se je srečevala z glasbeno ustvarjalnostjo očeta Marijana, zato je njena, z glasbo obdana pot povsem pričakovana. V Ljubljani, kjer je rojena, je na Akademiji za glasbo diplomirala iz glasbene pedagogike. Šele ob nadaljnjem študiju na Visoki šoli za glasbo v Gradcu se je posvetila petju in se takoj po diplomi zaposlila v Dunajski državni operi (nato pa v državnih operah v Hamburgu in Münchnu), kjer si je z raznolikimi vlogami nabrala veliko izkušenj. Muzikalno in glasovno zelo nadarjena, je v razmeroma kratkem času ustvarila obsežen in raznovrsten repertoar, ki obsega dela vse od renesanse do sodobnosti oziroma od samospeva, kantate in oratorija do opere. Pravijo, da svojih vlog ne igra, ampak jih »živi«, s telesom, z gestami in mimiko, predvsem pa s prefinjenimi glasovnimi otenki. Njena izjemna tehnična dovršenost, podoživete interpretacije in poustvaritve različnih, predvsem opernih likov, so ji odprli vrata na najbolj znamenite koncertne in operne odre sveta. Vloge, kot so Octavian/KAVALAR z ROŽO, Dorabella/COSÈ FAN TUTTE, Marina/BORIS GODUNOV in Ulrica/PLES V MASKAH, so ji najprej pripadale v hamburški operni hiši. Z Dalilo/SAMSON IN DALILA na festivalu v Bregenzu pa je požela prvi velik uspeh. Viške svoje operne kariere je dosegala z vlogami Quickly/FALSTAFF in Brangäne/TRISTAN IN IZOLDA (kjer je uspešno sodelovala z velikima dirigentoma Claudiem Abbadam in Zubinom Mehto), ŽENA BREZ SENCE (pod taktirko Giuseppa Sinopolija v Dunajski državni operi) in vnovičnim snemanjem VALKIRE (Chicago Lyric Opera, dirigent Sir Andrew Davis). S pohvalami je bila zasuta tudi njena Klytämnestra/ELEKTRA v Metropolitanški Operi v New Yorku, ki jo je ponovno upodobila v sodobni izvedbi v Operni hiši v Zürichu, decembra 2003. Zadnja leta se lahko pohvali s številnimi vrhunskimi vlogami, kot so Gaea/DAPHNE, Jokasta in Sphinx/OJDIP, Erda/RENSKO ZLATO, Fricka/VALKIRA in Waltraute/SOMRAK BOGOV. Njen koncertni repertoar sega od Bacha pa do sodobnih skladateljev današnjega časa, saj sodeluje s priznanimi orkestri povsod po Evropi, med drugim z berlinskimi, münchenskimi in dunajskimi filharmoniki, s Staatskapelle Dresden, z London Symphony Orchestra, s Concertgebouw, z New York Philharmonic in s

Philadelphia Philharmonic Orchestra ter z uveljavljenimi dirigenti, kot so Abbado, Barenboim, Bychkov, Chung, Davis, von Dohnányi, Haitink, Harnoncourt, Levine, Mazel, Mehta, Muti, Nagano, Sawallisch in Sinopoli. Med uspehi preteklih sezon so zagotovo Mahlerjeva Tretja simfonija, ki jo je izvajala v okviru evropske turneje z Bavarskim državnim orkestrom in Zubinom Mehto, Mahlerjeve pesmi Iz dečkovega čudežnega roga, izvedene ob otvoritvi milanske Scale, Brahmsova Altrapsodija v Parizu, Beethovnova Deveta simfonija ob pričakovanju novega leta na Dunaju, Mahlerjeva Druga simfonija in večer samospenov v Dunajskem glasbenem združenju. Njena diskografija je izjemno bogata, obsega preko 50 plošč, pa tudi nemalo televizijskih in radijskih posnetkov. Odlikovana in nagrajena je s številnimi domačimi in tujimi nagradami, med najčastnejše in najbolj bleščeče pa sodijo: Prešernova nagrada za vrhunske umetniške dosežke (1988), častni naziv »Bavarska komorna pevka« (1993), srebrni častni znak svobode Republike Slovenije (1994), častni naziv »komorna pevka na Dunaju« (1996), zlata medalja Gustava Mahlerja (1996), avstrijski častni križ za znanost in umetnost prvega razreda (2001), častno članstvo Slovenske filharmonije (2002) in naziv častna meščanka Ljubljane (2004). Danes živi v Salzburgu kot svobodna umetnica in poučuje petje na Dunajski univerzi, saj ji delo z mladimi veliko pomeni. Številni skladatelji, ki globoko cenijo njene glasovne in muzikale širine, so ji posvetili pesemske cikle.

BRIGITTE KARNER je študij igralstva končala na Akademiji za igralstvo v Zürichu. Preden je postala priznana filmska in televizijska igralka, se je takoj po študiju posvetila gledališki igri na odrih Avstrije, Nemčije in Švice. Brigittino ustvarjanje je v celoti v znamenju upodabljanja izrazitih značajev, njen osnovni cilj pa je prepričljivo vživiljanje v odigrane vloge. Projekti z različnimi avstrijskimi umetniki tako doma kot v tujini, so težišče njenega ustvarjanja. V žüriškem narodnem gledališču je igrala v Schnitzlerjevih Anatolu in Ljubimkanju ter Gogoljevi Ženitvi, z gledališčem iz Basla pa je v Weselejevi Svatbi nastopila na salzburškem igralskem festivalu ter v berlinskem gledališču Freie Volksbühne v Calderonovem Sanjskem življenju. Nazadnje je sodelovala z Renesančnim gledališčem iz Berlina pri produkciji Osmih žensk Roberta Thomasa. Za interpretacijo Gine v Ibsnovi Divji raci je leta 2003 v dunajskem Josefstadtu bila nominirana za prestižno nagrado Nestroy. Kernerjeva sodeluje tudi s številnimi mednarodnimi filmskimi in televizijskimi produkcijami (Der Weg in Glück, Tödliche Wende, Derrick, Ein Fall Für zwei, Tatort). Njen igralski repertoar zajema tudi številne recitale in literarne večere, na katerih pogosto sodeluje s tolkalistko Ingrid Oberkanins.

Igralec **PETER SIMONISCHEK**, sicer slovenskega porekla, se je rodil v Gradcu in tam tudi diplomiral na Fakulteti za glasbo in upodabljaajoče umetnosti. Že med študijem je sodeloval z različnimi gledališči v Gradcu, St. Gallenu, Bernu, Darmstadt in Düsseldorfu. Od leta 1979 je bil dvajset let zaposlen v berlinskem gledališču, kjer je sodeloval predvsem s Petrom Steinom, pa tudi režiserji, kot so Luc Bondy, Andrea Breth, Klaus Michael Grüber in Edith Clever. Z njimi je sodeloval v številnih igrah Evripida, Ajshila, Heinricha Kleista, Jeana Geneta, Georga Kaiserja, Bothoa Straussa, Franza Xaverja Kroetzta in Jasmina Reze. V salzburškem gledališču je odigral različne vloge, kot so Goethejev Torquato Tasso, Okeanos v Prometeju Petra Handkeja (1982), Horch v Canettijevi Poroki (1988) ter Leonid v Čehovem Češnjem vrtu (1995). Od leta 2002 igra v produkciji Christiana Stücksa, Slehernik (Jedermann), glavno vlogo. V sezoni 1999/2000 je Simonischek začel sodelovati z dunajskim Burgtheatom, kjer sodeluje z Andreo Breth, Yoshi Oido, Andreasom Kriegenburgom, Karin Beier ter Thomasom Langhoffom. Nastopil je v številnih vlogah širokega repertoarja Schillerja in Kleista ter Ibsna. V letošnji sezoni ga je mogoče videti v vlogah Thesusa in Oberona v Snu kresne noči, v naslovni vlogi Julija Cezarja, skupaj z Elisabeth Orth pa bo igral v Osovraženi ljubezni. Proti koncu sedemdesetih let prejšnjega stoletja ga je Axel Corti zabil tudi pred filmske in televizijske kamere. Nazadnje je

igral v nagrajenem filmu Hansa Steinbichlerja z naslovom Hierankl ter številnih drugih televizijskih nadaljevanj. Je dobitnik številnih nagrad in priznanj, med drugim tudi nagrade nemških gledaliških kritikov leta 1989 in Velikega zlatega odličja Štajerske. Leta 2003 je bil izglasovan za najboljšega interpreta radijskih iger.

Violinistka **SASKIA ROCZEK** je odraščala v glasbeni družini v Salzburgu. Najprej se je učila klavirja, svoj prvi koncert na tem instrumentu pa odigrala s štirimi leti na salzburškem gradu. Z osmimi leti se je začela zanimati za violino, tri leta kasneje pa jo začela tudi študirati pri profesorju Ruggieru Ricciju. Pomembni profesorji na njeni izobraževalni poti so bili še Martin Mumelter in Regina Brandstätter na Umetniški univerzi v Grazu, Gerhard Schulz in Ernst Kovacic na Fakulteti za glasbo in

upodabljajoče umetnosti na Dunaju, posebno znanje pa so ji prenesli tudi Rainer Kussmaul, Shmuel Ashkenasi, Mark Lubotsky, Igor Ozim, Denes Szigmóndy in Benjamin Schmid. Zgodaj je začela koncentrirati kot violinistka v različnih komornih zasedbah, s šestnajstimi leti pa kot solistka na različnih koncertih po Nemčiji, Franciji, Finski, Sloveniji, Avstriji in Japonski. Zmagala je na Mednarodnem tekmovanju Giovanni Talenti – Rovere d'Oro, na avstrijskem državnem tekmovanju Prima la Musica pa prejela prvi nagradi za nastop v komorni zasedbi ter solistični nastop. Na omenjenem tekmovanju je prejela tudi posebni nagradi za interpretacijo del Johanna Sebastiana Bacha ter interpretacijo Violinskega koncerta sodobnega skladatelja Bernda Aloisa Zimmermanna. Letošnjo jesen je izdala zgoščenko z deli Sarasateja in Paganinija. Saskia je članica Mladinskega orkestra Gustav Mahler in koncertira v okviru programa »LiveMusicNow«, idejno zasnovanega s strani Sira Yehudija Menuhina. Igra na pariškem instrumentu »Bernadel Pêre« iz leta 1844.

Čelist **LEONHARD ROCZEK** se je rodil v Salzburgu in odraščal v glasbeni družini. Kot štiriletni deček se je najprej začel učiti klavirja, pri sedmih letih pa se je vpisal na Glasbeno šolo v Salzburgu in začel študirati violončelo pri profesorju Mihaelu Tomasiju. Pri desetih letih je bil sprejet na Mozarteum, kjer ga je najprej poučevala Heidi Litschauer, z letom 1997 pa je začel študirati pri Clemensu Hagnu. Študij je nato leta 2001 nadaljeval na Glasbeni akademiji na Dunaju pri Valentinu Erbnu. Je dobitnik nagrad na različnih tekmovanjih, kot so Prima la Musica in mednarodni tekmovanji v Lienzu in Gorici. Svoje znanje je izpopolnjeval tudi pri Zari Nelsovi, Wolfgangu Boettcherju, Patricku Demengi, Christophu Richterju ... Od leta 1997 redno koncertira kot solist ali v komornih zasedbah (Klavirski trio Juvavum). V letih 2001 in 2003 je kot solist pod taktirko Valerija Gergijeva in Bobbyja McFerrina nastopil v Mednarodnem orkestrskem inštitutu Attargau. Leta 2004 je prvič nastopil tudi kot substitut v dunajski Državni operi. Leonhard je ustanovitelj kvarteta Minetti, s katerim je v zadnjih štirih letih prejel številne štipendije in nagrade (prve nagrade na Mednarodnem tekmovanju Rimbotti v Firencah leta 2007, Mednarod-

nem tekmovanju godalnih kvartetov Franz Schubert in sodobna glasba leta 2006, štipendija Karajan, nagrada za komorno glasbo in dobitnik nagrade v vseh kategorijah Gradus ab parnassum leta 2003 ...). S kvartetom redno nastopa v vseh pomembnejših glasbenih dvoranh sveta. Sodeluje tudi pri ansamblu Projekt Metaphysis, sestavljenem iz treh čelistov, ki so leta 2005 izdali svojo prvo zgoščenko Metaphysis EP. Igra instrument Martina Sossa iz leta 1818.

Pianist **ANTHONY SPIRI** je kmalu po zaključku študija začel nastopati na pomembnih festivalih v Avstriji in Nemčiji, do danes pa se je predstavil v večini evropskih držav, Združenih državah Amerike in na Japonskem. V vlogi solista je sodeloval s številnimi znanimi orkestri, kot so Chamber Orchestra of Europe, Camerata Academica Salzburg, Junge Deutsche Philharmonie, Ensemble Wien Modern, redno pa spremlja tudi mnoge znane pevce (Peter Schreier, Edith Mathis, Marjana Lipovšek, Ernst Haefliger, Elisabeth v. Magnus). Med njegovimi stalnimi komor-

nimi partnerji so Gidon Kremer, Clemens Hagen, Sabine Mayer, Wolfgang Schultz, Kim Kashashian in drugi. Je vsestranski pianist, ki v svoj repertoar vključuje številna glasbena dela od baroka do moderne, njegova posebnost pa je stara glasba. Zanimajo ga originalni instrumenti s tipkami in izvajalska praksa zgodnje glasbe, zato pogosto nastopa z glasbenimi skupinami, specializiranimi za izvajanje le-te. Ena takšnih je Concentus Musicus Wien. Do danes je posnel več zgoščenk z glasbenimi deli Bacha, Regerja, Brahmsa, Mozarta, Gershwina, Milhauda in mnogih drugih, redno pa snema tudi za radijske hiše v Avstriji, Nemčiji in drugod po Evropi.

Idejno in programsko je današnji večer zasnoval **GÖTZ TEUTSCH**, nekdanji čelist Berlinskih filharmonikov in ustanovitelj te zasedbe. Berlinske filharmonike je zapustil na začetku prejšnje sezone, še prej pa kot njihov dolgoletni član obudil idejo salona in jo nadgradil z imenom »filharmonični salon«, ki je izredno priljubljen cikel tega orkestra. Današnji spored so v podobni različici izvedli 29. oktobra 2007, Götz pa je posebej zanj besedila ponovno preiskal in sestavil. Danes je v celoti predan svojemu »filharmoničnemu salonu«, komorni glasbi in violi da gamba.

Izdal:

Kulturno-prireditveni center Narodni dom Maribor

Uredila:

Brigita Pavlič

Besedila:

dr. Manica Špendal, Katarina Šter, Matea Verhovčak

Nemški prevodi:

Katarina Šter

Lektoriranje:

Metka Kostanjevec

Oblikovalska zasnova:

Didi Šenekar

Fotografije:

Künstleragentur Dr. Raab & Dr. Böhm,
arhiv Narodnega doma Maribor

Grafična realizacija:

Grafični atelje Visočnik

Naklada:

400 izvodov

Tisk:

MI BO tisk

Informacije:

Kulturno-prireditveni center Narodni dom
Ulica Kneza Koclja 9, 2000 Maribor, Slovenija

Telefon: +386 (0)2 229 40 50, +386 (0)40 744 122

Fax: +386 (0)2 229 40 55

Elektronska pošta: info@nd-mb.si

www.nd-mb.si

Napovedujemo

Četrtek, 15. november 2007, ob 19.30
Dvorana Union Maribor

MADŽARSKA NACIONALNA
FILHARMONIJA

ZOLTÁN KOCSIS dirigent, klavir

Spored: Bartók, Liszt, Rahmaninov

Četrtek, 22. november 2007, ob 18.00
Dvorana Union Maribor

BASTIEN IN BASTIENNA

Sodelujejo:

Bastienna, pastirica – Katja Konvalinka, sopran

Bastien, njen ljubi – Edvard Štrah, tenor

Kolas, domnevni čarovnik – Silvo Škvarč, bas

Marko Hribernik – klavir in glasbeni vodja

Henrik Neubauer režiser

Prva izvedba s prevodom
in prologom Slavka Osterca.

Maribor, Slovenija kandidat za Evropsko prestolnico kulture 2012

ČISTA ENERGIJA!

Maribor • Murska Sobota • Novo mesto • Ptuj • Slovenski Gradec • Velenje

NLB Skupina

VEČER

